

megadó kritérium, amely most az N1:P2. A függvények neve megegyezik a megfelelő statisztikai függvényekkel, csak kiegészül az AB előtaggal: **AB.DARAB**, **AB.DARAB2**, **AB.SZUM**, **AB.ÁTLAG**, **AB.MAX**, **AB.MIN** stb.

A fentiek alapján az N7-es cellában például a következő képlettel számolhatjuk meg, hány nem üres mező van a feltételt kielégítő rekordok esetén a Kód mezőben:

=AB . DARAB2 (A1 : J151 ; "Kód" ; N1 : P3)

A legjobb szóbeli eredményt pedig az O9-es tartományban a következő képlet adja:

=AB . MAX (A1 : J151 ; "Szóbeli" ; N1 : P3)

Az „AB” függvények közé tartozik, az **AB.MEZŐ** függvény is, amellyel gyakran kiválthatók a keresőfüggvények (például az INDEX és a HOL.VAN páros). Határozzuk például meg, melyik felvételiző érte el a legmagasabb pontszámot szóbelin!

A szűrőtartományt bővítsük tovább az N12:Q14 tartományban – az ábrának megfelelően – a szóbelin elért legnagyobb pontszámmal (Q13-as és Q14-es cellába az előbbi képletet írjuk)! A legjobb szóbeliző nevét ekkor a következő képlet adja. (A képlet hibát jelez, ha nincs az adott feltételnek megfelelő érték, vagy több ilyen is van.)

=AB . MEZŐ (A1 : J151 ; "Név" ; N12 : Q14)

	N	O	P	Q	R	S
12	Tagozat	Nyelv1	Nyelv2	Szóbeli		
13	reál	német			25	Q13: =AB.MAX(A1:J151;"Szóbeli";N1:P3)
14	reál		német		25	
15						
16	A legmagasabb pontszámot érte el:		Papszt Ince		Q16: =AB.MEZŐ(A1:J151;"Név";N12:Q14)	

► A legjobb szóbeli eredményt elérő tanuló a reál tagozaton német nyelvet választók közül

Kérdések, feladatok

- Példánkban az AB . MEZŐ alkalmazásánál miért nem elegendő csak a szóbeli pontszámot megadni, miért kell azzal az eredeti kritériumot bővíteni?
- Vajon mi történik, ha a kritériumtartomány üres sort tartalmaz? Válaszunkat indokoljuk!
- Fejezzük be a feladatot a P7:Q10 tartományba írt képletek megadásával! Itt már elegendők ugyan a „HATÖBB” függvények, de a feladatot oldjuk meg nemcsak azokkal, hanem az „AB” függvények alkalmazásával is!
- Csoportmunkában, a táblázatkezelő program alkalmazásával oldjuk meg a következő problémákat!
 - Megadható-e úgy a tanulók nyelvi beosztása, hogy induljon csoport minden elsőnek választott nyelvből (a csoportlétszám minimum 8 fő)?
 - Vizsgáljuk meg, hogy másodikként milyen nyelveket jelöltek meg a tanulók! Megadható-e úgy a tanulók nyelvi beosztása, hogy minden választott nyelvből induljon csoport?
 - Amennyiben az iskolának takarékoskodnia kell, akkor milyen beosztásban indítható el a legkevesebb nyelvi csoport, ha a maximális csoportlétszám 24 fő?

Az adatbázis-kezelés fogalmai

Civilizációink fejlődése során egyre több tudást halmozott fel, közben egyre összetettebben működő társadalmat alakított ki. A kereskedelem, az adózás megjelenésével számtalan adat keletkezett, amelyeket gyakran táblázatos formában rögzítettek. Táblázatba foglalták az égitestek mozgására vonatkozó megfigyeléseket és az anyakönyvi eseményeket is.

Adót nem fizetett mindenki, a tudomány régen csak kevesek kiváltsága volt, de az egyházi, majd állami anyakönyvekbe gyakorlatilag mindenki belekerült. (Az Osztrák–Magyar Monarchiában 1895-ben tértek át állami anyakönyvezésre.) Születéskor, keresztelekkor rögzítették a dátumot, a gyermek és a szülők nevét. Bekerült a házasságkötés és a halálzás időpontja is. Ezek az anyakönyvek képezik az alapját a családfakutatásoknak. minden rendelkezésre áll, mégsem könnyű néhány száz évre visszamenőleg összeállítani egy családfát. Nehézséget okoznak a névelírások és a papíralapú tárolás fizikai széttagoltsága.

Utóbbit megoldhatnánk, ha a különböző településeken, levéltárakban tárolt anyakönyvek tartalmát pontosan egyező szövegezéssel egy „könyvbe”, azaz egyetlen szöveges állományba gyűjtenénk. Ezzel a keresési idő jelentősen csökkenne, de az adatrögzítési hibák nem tűnnének el. Egy elírt név továbbra is komoly fejtörést okozna, az egyező nevek szintén megnehezítenék a múlt megismerését. Jól látható, hogy nem elegendő pusztán egy új adathordozót használnunk, mert azzal ugyanazt csináljuk, csak gyorsabban, az igazi előrelépéshoz szemléletet is kell váltanunk.

1. példa: A diákok adatbázis megtervezése

Nézzük meg egy példán lépésről lépésre, hogy miképpen alakíthatjuk át az egyszerű szöveges lejegyzést a hatékony adatfeldolgozás érdekében!

A szövegrészletben három diákról egy-egy mondat szerepel. minden diákról ugyanazokat az ismereteket tartalmazzák a mondatok: hány éves, hol született, milyen nyelvet tanul, melyik iskolába jár, hány diák jár abba a suliba.

Nóra 13 éves, Budapesten született, angolul és németül tanul, a Piros iskolába jár, amely Budapesten található, és 652 diákja van.

Pista a neve annak az angol nyelvet tanuló, 11 éves diáknak, akinek születési helye Sopron, a Piros iskolába jár, amely Budapest városában található, és amelynek 652 diákja van.

A Szolnokon született Bea 12 éves, a Kék iskolába jár, amely Szegeden található, és 541 diákja van.

Annyi mondatot írhatnánk, ahány diákat ismerünk. Milyen problémát rejt az adatrögzítésnek ez a módja? Az adatok közötti keresést nehezíti az eltérő megfogalmazás. Sokat segítene a rögzített szórend, hiszen tudnánk, hogy hova kell fókuszálni, ha például a budapesti születésűeket keressük. Néhány mondat után érezzük, hogy azokat a szavakat,

amelyek minden mondatban szerepelnek, fárasztó és felesleges leírni – régen sem tették, macskakörözést használtak helyettük. Vegyük észre, hogy ezen ismétlődő szavak, kifejezések egy másik szóval alkotnak egy párt, például *név* – *Pista*, *születési hely* – *Sopron*. A szópárok egyik tagja egy tulajdonság, a másik pedig a tulajdonság adott diákhöz tartozó értéke. A második mondatban a tulajdonságot aláhúzással, az értéket félkövéren ki is emeltük.

A mondatok helyett táblázatot készíthetünk, ha az aláhúzott szavakat, kifejezéseket kiemeljük a fejlécbe, a félkövéren írtakat pedig a sorokon belül a megfelelő oszlopban tüntetjük fel.

név	éves	nyelvek	születési hely	iskolanév	város	diákok száma
Nóra	13	angol, német	Budapest	Piros	Budapest	652
Pista	11	angol	Sopron	Piros	Budapest	652
Bea	12		Szolnok	Kék	Szeged	541
...

Ezzel az áttekinthetőség sokat javult. Az első sorban a tulajdonságok elnevezése szerepel, ezeket **mezőnévnek** hívjuk. A mezőnév alatt a megfelelő tulajdonság egy-egy lehetséges értéke van megadva. A táblázat soraiban egy-egy diákhöz tartozó, tehát egymással összefüggésben – idegen szóval relációban – lévő **értékek** olvashatók. Az adatsorok neve szakszóval **rekord**. Ha egy táblázat minden oszlopában azonos szerepű értékek találhatók, az egyes sorok értékei pedig összefüggésben vannak egymással, **adattábláról** beszélünk.

A táblázatos forma logikus és áttekinthető. Érdemes azonban végiggondolni, hogy praktikusan választottuk-e meg a tartalmát. Vajon mennyire időtálló a tartalma? Néhány problémát könnyen felfedezhetünk:

- Nórából, Pistából még a Piros iskolában is sok lehet, hát még az országban. Segítene, de teljes mértékben még az sem oldaná meg a gondot, ha a vezetéknévüket ismernénk.
- Az idő múlásával változik az életkor, így szinte napról napra követnünk kellene, hogy kinek volt éppen születésnapja, kinek az életkorát kell módosítanunk.
- Az iskolaváltások megváltoztatják a létszámot, ezért ha Pistáké a Szegedre költöznek, és ő a budapesti Piros iskola helyett a szegedi Kék iskolában folytatja tanulmányait, a $652 + 541$ sorban kell módosítani a diákok számát. Hasonló probléma adódik akkor is, ha a nyolcadikosok helyét az elsősök veszik át szeptemberben.

E problémákat megoldhatjuk, ha

- rögzítjük a diákok oktatási azonosítóját is, hiszen az mindenkihez egyedi;
- nem az életkort, hanem a születési dátumot (esetleg évet) tartjuk nyilván;
- az egyes iskolákhoz tartozó diákok számát nem rögzítjük, mert – ha tényleg az ország összes diákjának adatait tároljuk – minden olyan esetben meg tudjuk számlálni, amikor szükség van rá.

A javított táblázat:

oktatási azonosító	név	nyelvek	születési dátum	születési hely	iskolanév	város
71234567890	Nóra	angol, német	2008.05.01.	Budapest	Piros	Budapest
71234564534	Pista	angol	2010.03.16.	Sopron	Piros	Budapest
71234553463	Bea		2009.06.12.	Szolnok	Kék	Szeged
...

Három problémát is kiküszöböltünk, de vajon tökéletes-e? Korántsem, hiszen ha az iskola a szomszéd településre költözne, akkor az összes oda járó diáknál meg kellene változtatni ezt a tulajdonságot. A fenti táblázat tehát nemcsak a diákokról tartalmaz adatokat, hanem az iskolákról is. Jobb, ha egy iskola települését, címét nem diákonként jegyezzük meg, hanem csak egyszer, az iskola nevéhez kapcsoltan. Rögzítsük külön táblázatban a diákok és az iskolák adatait!

Ahogy a diákoknál a név, önmagában az iskola neve sem határozza meg az iskolát, így az iskolához is adjunk hozzá egy egyedi értéket, azonosítót! Legyen ez az OM-azonosító! Ahhoz, hogy tudjuk, melyik diákkal melyik iskolába jár, rögzítsük a megfelelő OM-azonosítót a diákok tulajdonságaként!

A nyelvek esetén érezhetünk még problémát, hiszen Nóra két nyelvet is tanul, Beánál pedig egy sem szerepel. Ha a diákokat tanult nyelv szerint keressük, akkor a többéértékű mezők nehezíthetik a dolgunkat. Ha egy mezőnél több érték is szerepelhet, vagy előfordul üres érték, akkor javasolt külön táblázatban vagy táblázatokban tárolni ezeket az adatokat. Nézzük, hogy miképpen!

Diák táblázat

oktatási azonosító	név	születési dátum	születési hely	iskola
71234567890	Nóra	2008.05.01.	Budapest	789123
71234564534	Pista	2010.03.16.	Sopron	789123
71234553463	Bea	2009.06.12.	Szolnok	789225
...

Iskola táblázat

OM-azonosító	iskolanév	város
789123	Piros	Budapest
789123	Piros	Budapest
789225	Kék	Szeged
...

Nyelv táblázat

azonosító	név
1	angol
2	francia
3	német
...	...

Nyelvtanulás táblázat

azonosító	diák oktatási azonosító	nyelvazonosító
1	71234564534	3
2	71234567890	1
3	71234567890	3
...

Gondoljunk vissza a példamondatainkra! A „típusmondatot” könnyen átírtuk adattáblává, de a négy adattáblás végeredményig sok lépésből álló út vezetett. Az alábbiakban igyekszünk általánosabban megfogalmazni a lépéseket:

- Ne tároljunk olyan értéket, amely a többi tárolt adat alapján meghatározható (diákok száma)!
- Ne tároljunk olyan értéket, amely minden beavatkozás nélkül, automatikusan változik (életkor), cseréljük le ilyenre, ami állandó!
- minden adattáblában legyen egy azonosító szerepű tulajdonság (oktatási azonosító, OM-azonosító), akár egy sorszám (nyelv, nyelvtanulás), amely egyedi, ezáltal meghatározza a sor többi adatát!
- Ne legyen olyan oszlop, amelynek celláiba több értéket is bejegyzünk (nyelv), és lehetőség szerint kerüljük el az olyan oszlopokat is, ahol a cellákban (gyakran) nem szerepelnek értékek!

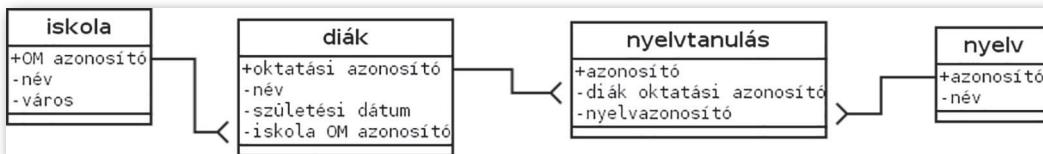
Ha valaki a fenti pontok szerint alakítja át a kiindulási táblázatát, akkor egy több adattáblából álló, jól használható struktúrához jut, amelyet **relációs adatmodellnek** is neveznek. (A reláció itt a soronként egymással kapcsolatban álló, összefüggő értékekre utal.) A szakemberek ezt az átalakítási folyamatot **normalizálásnak** nevezik. A normalizálás lépései a fenti tanácsok alapján kialakított struktúrát eredményezik. Mivel ebben a struktúrában az **adattáblák logikai kapcsolatban állnak egymással, adatbázisról beszélhetünk.** (Lásd a 10. évfolyamos tankönyvet.)

Az adatbázis általánosságban rendszerezetten tárolt adatok összessége, amely nemcsak relációs adatmodell alapján alkotható meg, hanem lehet hálós vagy hierarchikus is. (Olvassunk utána, mit jelent az adatbázis normalizálása!)

Néha előfordul, hogy praktikus okokból a fenti javaslatok egyikét-másikát figyelmen kívül hagyják, de mi ezt csak indokolt esetben tegyük. Az adatbázisok gyakran nem egy, nem négy, hanem több tucat táblából állnak, így nem könnyű jól használható normalizált adatbázist készíteni. A fenti példának nem az a célja, hogy profi szakemberré válunk, hanem hogy könnyebben megértsük az általunk használt adatbázisok felépítését, és ezáltal hatékonyabban oldjuk meg a hozzájuk kapcsolódó feladatokat.

Relációs adatmodell kialakítása

A fenti táblázatokban az adatok csak példák, azt szolgálják, hogy könnyebben megértsük az egyes oszlopok szerepét. Aki rutinos az adatbázis-kezelésben, sokkal tömörebben is rögzítheti az adatbázis szerkezetét.

► A diákok adatbázis szerkezete (A rajz a Dia diagramszerkesztő programmal készült.)

A fenti ábra – mivel az adattáblák közötti kapcsolatokat is mutatja – az adatokat is tartalmazó változatnál több információt hordoz. Az azonosító szerepű tulajdonságokat a + karakterrel jeleztük. Ezt szokás **kulcsként** is nevezni. Látható, hogy az adattáblák közötti **kapcsolatok** a kulcsból indulnak, és a másik táblában, a kapcsolat túlsó végén ezek az elemek megjelennek egyszerű tulajdonságként. Utóbbit **idegen kulcsnak** nevezzük. A táblázatban az azonosító oszlopában minden érték pontosan egyszer szerepel, az idegen kulcs oszlopban pedig többször is előfordulhat. Ezt az összekötő vonal elágazásával jelezük.

Vegyük észre, hogy az adattáblák kapcsolatának meghatározásánál azt kell eldöntenünk, hogy melyik azonosítóját kell beírnunk a másik táblába tulajdonságként.

Iskola-diák: Egy iskolába járhat-e több diák? Egy diák járhat-e több iskolába? Az első kérdésre igen a válasz, a másodikra nem. Ezért a diáktáblába kell felvennünk tulajdonságként az *iskola* tábla azonosítóját. A kapcsolatot megteremtő érték az egyik táblában csak egyszer fordulhat elő, a másikban többször is, ezért ezt **egy a többhöz kapcsolatnak** nevezzük.

Diák-nyelv: Egy diák tanulhat-e több nyelvet? Egy nyelvet tanulhat-e több diák? Mindkét kérdésre igennel válaszolunk. Ilyen, több a többhöz kapcsolat a relációs adatbázisban nem szerepelhet, ezért egy új táblát kell készítenünk, amelybe a két másik tábla azonosítóból alkotott párokat jegyzünk be. Ezt a táblát **kapcsolótáblának** hívjuk.

Feladatok

- Készítsünk adatbázis-szerkezetet a következő típusmondatokhoz!
 - Svájcban a fizetőeszköz a frank, az ország államformája köztársaság, jelentősebb városai Zürich, Bern, Bázél.
 - Az 1825-ben, Komáromban született Jókai Mór írta A kőszívű ember fiai és Az arany ember című regényeket is.
 - Komáromi József Debrecenben született, jelenleg Szolnokon lakik, a következő e-mail-címeket használja: kjoco@komaromi.hu, komaromi.jozsef@munkahely.hu.
- Milyen kapcsolatban állhatnak az alábbi táblák, melyikbe kell bejegyeznünk idegen kulcsként a másik azonosítóját?

a) város és ország	c) költő és költemény
b) film és színész	d) bolt és vásárló

Adatbázis a számítógépen

Az előző leckében megismertük, hogy egy adathalmaz tárolásához hogyan alakítunk ki **relációs adatmodellt**. Most megnézzük, milyen módon lehet a kialakított szerkezetben el-tárolni az adatokat a számítógépen.

2. példa: Az iskola adatbázis megtervezése

Tekintsük az alábbi típusmondatot!

Nagy Nóra 2008. 05. 01-jén született, 1,51 m magas, minden tanítási napon 6:15-kor kel, vállal önkéntes segítői munkát, a 7. A osztályba jár, amelynek osztályfőnöke Virághe Zoltán, bázistermük a 231-es.

Ebből a képen látható szerkezetű adatbázist alkottuk.

Próbáljuk megválaszolni az alábbi kérdéseket!

- Miért választottuk kétfelé az adatokat?
- Milyen szerepet tölt be a diáktáblában található osztályazonosító mező?
- Miért tároljuk két részletben az osztály megnevezésének évfolyam és betűjel részét?
- Miért nem az osztály megnevezése (7. A) azonosítja Csaba osztályát?
- Mikor döntenénk egy külön *tanár* vagy *terem* tábla létrehozása mellett? Hogyan befolyásolná a fenti rajzot?

Ha e szerint a relációs adatmodell szerint vetjük papírra az adatokat ténylegesen tartalmazó táblázatokat, akkor csak az oszlopok szélességére kell ügyelnünk. Ha számítógépes tároláson gondolkodunk, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül az **adatok típusát** sem, hiszen az határozza meg, hogy milyen műveleteket végezhetünk rajtuk. A programozás során már megtapasztaltuk, hogy nem mindegy, szövegként vagy számként tárolunk-e egy adatot, és hogy számként egész vagy valós típust választunk-e.

Vegyük sorra, hogy az adatmodell egyes mezőihez milyen típust praktikus – vagy éppen kötelező – használni!

A diák **azonosítójaként** továbbra is az oktatási azonosítót használjuk. Ez minden esetben pontosan 11 számjegyből áll. Természetesennek tünne, hogy szám típusuként tüntetjük fel, mégis szöveges típust kell alkalmazni. Gondoljunk arra, milyen műveletet végezhetünk ezzel az értékkel! Nincs olyan feladat, amelynél a számokon értelmezett matematikai műveleteket használhatnánk. Egy másik fontos észrevétel, hogy előfordulhat az ehhez hasonló azonosítók között olyan is, amely 0-s karakterrel kezdődik. (Az oktatási azonosító mindig 7-es számjeggyel kezdődik.) A vezető nullák tárolására szám esetén nincs mód. Tehát az oktatási azonosítót 11 karakteres szövegként adjuk meg.

A név tárolását egy mezőben végezzük. Ez nem magától értetődő, ugyanolyan jó megoldás lenne különbálasztva tárolni a vezeték- és az utónevet. (Egyes esetekben még a családnevet megelőző dr., id., ifj. rövidítést is külön tárolják.) Ha nincs a felhasználás céljához tartozó indok a szétválasztásra, így sem követünk el hibát. Típusa szöveg. Ha az általunk használt programban szükséges megadnunk a hosszát, keressük meg az általunk ismert leghosszabb nevet, növeljük meg a hosszát az ötödével, és azt használjuk mezőhosszként! Más esetekben is érdemes hasonlóan túlbecsülni a méretet, hiszen előfordulhatnak az általunk ismertnél nagyobb helyet igénylő adatok.

A születés dátumát és az ébredés idejét természetesen dátum, illetve idő típusként rögzíthetjük.

A magasság méterben mért értéke nyilvánvalóan szám, mégpedig valós szám.

Az önkéntesség oszlopába igen vagy nem értéket lehet beírni, amelyet helyettesíthetünk az igaz/hamis szavakkal, de akár a 0 vagy 1/-1 értékekkel is. Ez logikai típus.

Nézzük meg, hogy az általunk tanult programozási nyelven az Igaz logikai érték és az 1 számérték egyenlő-e!

Az alábbi táblázatok alsó sorában feltüntettük, hogy milyen típust választhatunk a tároláshoz.

Diák tábla

azonosító	név	születési dátum	magasság	ébredés	önkéntes	osztály-azonosító
71234567890	Nagy Nóra	2008.05.01.	1,51	6:15	igen	23
...
szöveg (11)	szöveg (30)	dátum	valós szám	idő	logikai	egész szám

Osztály tábla

azonosító	évfolyam	betűjel	osztályfőnök	bázisterem
23	7	A	Virágh Zoltán	231
...
egész szám / számláló	egész szám	szöveg (1)	szöveg (50)	szöveg (10)

Próbálunk válaszolni az alábbi kérdésekre!

- Miért tartunk fent nagyobb szélességű oszlopot az osztályfőnök neve számára, mint a diákok neve számára?
- Miért szöveg típusú a bázisterem?
- Milyen széles oszlopot használnánk iskolánkban a bázisterem tárolására?

Típusok

A fenti példában csak az a néhány típus fordult elő, amely minden, középiskolában elterjedten használt programban elérhető, nincs csökkenésünk a tanulmányaink során. E szoftverek mindegyike alkalmas arra, hogy az adatbázis-kezelési feladatokat – a programozáshoz hasonlóan – szöveges utasítások kiadásával oldjuk meg.

Az alábbi táblázat a parancssorban használt típusneveket tartalmazza.

	MS Access*	BASE	MySQL	PostgreSQL
szöveg	varchar (n) – rövid szöveg	varchar (n)	varchar (n)	character varying
egész szám	integer – szám, hosszú egész	integer	integer	integer
valós szám	double – szám, dupla	double	double	double precision
dátum	date – dátum/idő	date	date	date
idő	time – dátum/idő	time	time	time
logikai	logical – igen/nem	boolean	tinyint(1)	boolean
számláló	counter – számláló	integer identity	integer auto_incremet	serial

*A dőlt betűs típusneveket akkor használjuk, ha az adattáblát űrlappal készítjük.

Látható, hogy a típusnevekben alig van különbség. A később használt parancsok felépítésében sem találnánk túl sok eltérést a középiskolai tanulmányok szintjén előkerülő feladatokban.

Az MySQL és a PostgreSQL adatbázisai egy kiszolgálón találhatók, és a felhasználók sokféle programon keresztül, szövegesen megfogalmazott, SQL (Structured Query Language, azaz strukturált lekérdezőnyelv) nyelvű utasításokkal kezelik őket. Az SQL-nyelv alkalmas az adatbázis létrehozására, az adatok manipulálására, lekérdezésére és a hozzáférés szabályozására.

Az Access és a Base programok általában helyi gépen tárolt adatbázist használnak. A feladatok megoldásához nem szükséges parancsokat gépelünk, de az adatlekérdező és -manipuláló műveleteket SQL-nyelven is megadhatjuk.

Ebben a könyvben az Access program segítségével mutatjuk be a feladatok megoldását, mert a legtöbb esetben egy jól áttekinthető felületen, kevés gépeléssel, a lényegre koncentrálva dolgozhatunk. A megoldást szemléltető képernyőképeket is ebben a programban készítettük. (A Microsoft Access program 2019-es verzióját használtuk, de ez alig tér el a 2013-as és 2016-os verzióktól.)

Adatbázis létrehozása

Hozzuk létre az általunk használt adatbázis-kezelő rendszerben az *iskola* adatbázist!

A számítógépen létrehozott adatbázisba minden esetben beleértjük az adattáblákat – az azokat alkotó mezők nevével, típusával, a kulcs megjelölésével –, a köztük lévő kapcsolatokat és a bennük tárolt adatokat is.

Az Access programban az adatbázis állományában tároljuk

- az adatfelvitelhez készített felületeket (űrlapokat),
- az adatok lekérdezését és manipulálását biztosító utasításokat (lekérdezéseket),
- az esztétikus megjelenítést, nyomtatást segítő felületeket (jelentéseket).

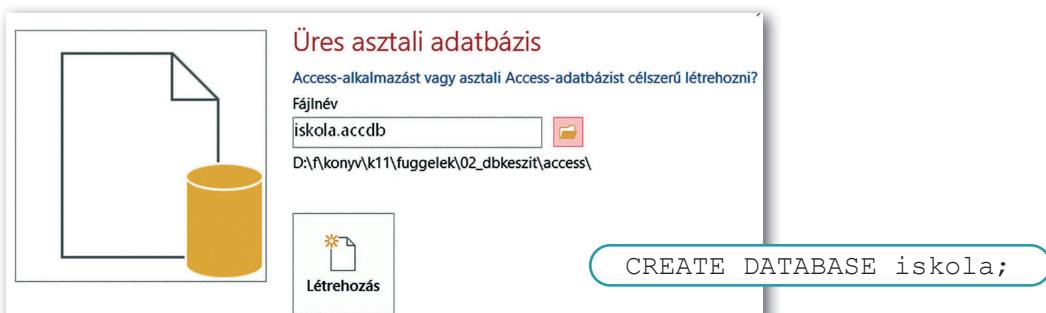
Az alábbiakban az *iskola* adatbázis létrehozását mutatjuk be. A grafikus felületen elvégzett műveletek mellett feltüntetjük az SQL-nyelvi megfelelőt is, amely a típusok nevének megfelelő módosításával a többi programban is használható.

Az Access program, az irodai programcsomag többi elemével szemben, új adatbázis készítésekor azonnal kikényszeríti a mentést. Így a későbbiekben magát az adatbázist nem kell rendszeresen mentenünk, az adatvesztés veszélye kisebb, mint például a táblázatkezelőben.

A tankönyvben a táblaneveket és a mezőneveket, valamint a lekérdezések, a jelentések és az űrlapok nevét az egyszerűbb kezelhetőség érdekében egybeírva, néhol ékezetek nélkül adjuk meg.

3. példa: Az *iskola* adatbázis létrehozása

Hozzuk létre az adatbázist!

► Az *iskola* adatbázis létrehozása

Hozzuk létre a *diák* és az *osztály* táblákat!

Ne feledkezzünk meg a kulcs beállításáról sem! Az egyes mezők esetén figyeljük meg a mezők listája alatt az általános tulajdonságokat, ahol a szöveges mező hosszát, valamint a szám valós vagy egész voltát állíthatjuk be.

diák		
	Mezőnév	Adattípus
azonosító	Rövid szöveg	
nev	Rövid szöveg	
szuldat	Dátum/Idő	
magasság	Szám	
ebredes	Dátum/Idő	
onkentes	Igen/Nem	
osztalyazonosító	Szám	
Mezőtulajdons		
Általános	Megjelenítés	
Mezóméret	11	
Formatum		

► A *diák* tábla létrehozása

```
CREATE TABLE diák (
    azonosító VARCHAR(11) PRIMARY
    KEY,
    nev VARCHAR(30),
    szuldat DATE,
    magasság DOUBLE,
    ebredes TIME,
    onkentes LOGICAL,
    osztalyazonosító INTEGER);
```

A táblatervező nézetében az elsődleges kulcsot utólag is megjelölhetjük az eszköztár vagy a helyi menü segítségével:

Mezőnév	Adattípus
azonosito	Rövid szöveg
Elsődleges kulcs	Rövid szöveg
Kiágás	Dátum/Idő
Számv.	

- Azonosító létrehozása a *diák* táblában

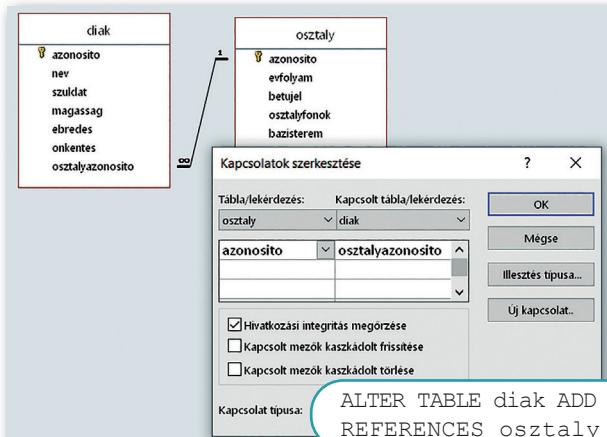
Az osztály táblában az elsődleges kulcs egy sorszám, amelyet számláló típusként kell rögzítenünk:

Mezőnév	Adattípus
azonosito	Számláló
evfolyam	Szám
betujel	Rövid szöveg
osztalyfonok	Rövid szöveg
bazisterem	Rövid szöveg

```
CREATE TABLE osztaly (
    azonosito INTEGER
    AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,
    evfolyam INTEGER,
    betujel VARCHAR(1),
    osztalyfonok VARCHAR(50),
    bazisterem VARCHAR(10));
```

- Az osztály tábla létrehozása

A táblák közötti kapcsolatot az *Adatbáziseszközök* rész *Kapcsolatok* pontját választva tudjuk beállítani. A hivatkozási integritás megőrzése biztosítja, hogy csak olyan osztályba rögzítsünk diákat, amelyik létezik is.

- Idegen kulcs létrehozása a *diák* táblában

Töltsük fel adatokkal a táblákat! Vigyázzunk arra, hogy a mintán látható 23-as azonosítójú osztályt csak a beszúró parancs segítségével lehet rögzíteni, a kézi adatfelvitel során a sor-számozás az 1-es értékkel kezdődik.

osztaly						
	azonosito	evfolyam	betujel	osztalyfonok	bazisterem	Hozzáadás
*	23	7	A	Virágh Zoltán	213	
	24					

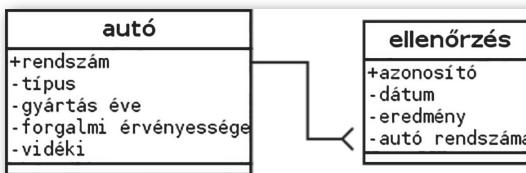
```
INSERT INTO osztaly (azonosito, evfolyam, betujel, osztalyfonok, bazisterem)
VALUES (23, 7, 'A', 'Virágh Zoltán', 213);
INSERT INTO diak (azonosito, nev, szuldat, magassag, ebredes, onkentes,
osztalyazonosito)
VALUES (71234567890, 'Nagy Nóra', '2008-05-01', 1.51, '6:15:00', 1, 23);
```

► Adatbevitel az osztály táblába

Feladatok

Vizsgáljuk meg a következő típusmondatot: Az ABC-123 rendszámú, Kia típusú, 2013-ban gyártott autót, amelyet Budapesten használnak, 2018. 10. 08-án és 2020. 12. 13-án ellenőrizték, mindenkor megfelelt.

A fenti mondathoz az adatbázis alábbi relációs adatmodelljét készítettük.

► A taxi adatbázis szerkezete

Oldjuk meg a következő feladatokat!

- Milyen típusú és méretű mezőket kell használnunk az egyes táblákban?
- Helyes-e az ábrán a kapcsolat irány? Miért?
- Hozzuk létre az adatbázist az általunk használt eszköz által biztosított grafikus felületen!
- Állítsuk be az idegen kulcsot is!
- Melyik táblába kell bevinnünk az első rekordot? Válaszunkat indokoljuk!
- Vigyünk fel legalább két rekordot az *autó* táblába, és legalább öt rekordot az *ellenőrzés* táblába!
- Töröljük az utoljára felvitt ellenőrzést, és vegyük fel egy újabbat! Milyen azonosítót kapott az új rekord?
- Próbálunk meg felvenni olyan rendszámot az *ellenőrzés* táblába, amely nem szerepel az *autó* rekordjai között! Értelmezzük a hibaüzenetet!

Adatok importálása

Az előző leckében az *iskola* adatbázist mi hoztuk létre, és mi rögzítettünk benne néhány adatot. Célunk annyi volt, hogy megismerjük a különböző típusú adatok bevitelének módját és az adatbevitel sorrendjét. A legtöbb adatbázisba a valóságban is kézi adatbevitellel vagy legalábbis emberi közreműködéssel rögzítik az adatokat. Egy webáruház óriási kínálatát bizony árucikkenként viszik fel az alkalmazottak, és a vásárlók is minden megrendeléssel újabb és újabb rekorddal bővítik a táblák tartalmát. A tanulás során azonban nem hagyatkozhatunk kézi adatfelvitelre, mert nagyon sok időbe telne, mire akkora rekordszámú adattáblákat állítanánk elő, amelyeknél indokolt az adatbázis-kezelő használata.

A későbbiekbén általában készen kapjuk az adattáblák feltöltéséhez szükséges adathalmazt, ritkábban pedig mi magunk állítjuk elő.

Adatbázis feltöltése szövegfájlból

4. példa: A város adatbázis megtervezése

Készítsük el az alábbi típusmondathoz tartozó adatbázist!

Hódmezővásárhely megyei jogú város, területe 487,98 km², népessége 43 311 fő, Csongrád-Csanád megyében fekszik, amelynek székhelye Szeged.

Természetesen átalakíthatjuk táblázatos formára a mondatot, de talán nem olyanボnyolult néhány kérdés megválaszolása után a relációs modell azonnali felrajzolása sem.

- Szerepel-e olyan adat, amely automatikusan, más esemény hatása nélkül megváltozik?
- Szerepel-e olyan adat, amely a többi adatból következik?

Mindkettőre nem a válasz.

- Hány „dologról” szól a mondat?

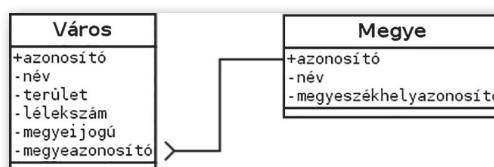
A városról és a megyéről szól. Tehát két táblát kell felrajzolunk.

- Vajon a városnál kell-e felvennünk a megye azonosítóját idegen kulcsként, vagy a megyénél a városét?

Ehhez két kérdést kell feltennünk:

- Tartozhat-e egy megyéhez több város?
- Tartozhat-e egy város több megyéhez?

Ha csak az egyik kérdésre válaszolhatunk nemmel (itt a másodikra), akkor abba a táblába (város) kell bejegyeznünk a másik azonosítóját.

► A városok adatbázis szerkezete

A fentiekhez a képen látható adatbázis-szerkezetet választottuk:

Ha csak a rajzot látjuk, a két adattáblát összekötő vonal elágazásáról leolvasható, hogy egy megyéhez több város tartozik.

Határozzuk meg, hogy milyen típusúak az egyes mezők!

Az azonosítók típusa legyen **számláló**, mivel nincs olyan elterjedten használt tulajdonság, amely azonosítaná a várost vagy a megyét. (Ha a megyenév lett volna a kulcs, sok helyen kellett volna értéket módosítani, amikor 2020. június 4-én Csongrád megye nevét Csongrád-Csanádra változtatták.) A nevek legyenek **szövegesek**, méretüket pedig határozzuk meg a rögzíteni kívánt adatok alapján! A **lélekszám** és a **terület szám** típusú legyen, előbbi **egész**, utóbbi **valós**. A **megyeijogú** mezőben azt kell tárolnunk, hogy az adott település megyei jogú-e, vagy sem, így **logikai** típust kell választanunk. Az idegen kulcs típusát a másik tábla azonosítójának típusa határozza meg, azzal egyezőnek kell lennie.

Oldjuk meg az alábbi feladatokat a már megismert adatbázis-kezelő rendszerben!

- Hozzuk létre az adatbázist!
- Készítsük el a két táblát! (Ez grafikus felületen is megtehető, nem fontos SQL-utasításokként.)
- Adjuk meg az idegen kulcsot! (Határozzuk meg a táblák közötti kapcsolatot!)
- Vigyünk be egy-egy adatsort a táblákba a mondatban olvasható adatok alapján!
- Vigyük be még egy megye és a megye néhány városának adatait!

Az adatbázist létrehozó SQL-utasításokat a források között `varosok.sql` néven helyeztük el.

A táblák létrehozása után válaszoljuk meg a következő kérdéseket!

- Miért a megye rögzítésével kellett kezdenünk?
- Mikor rögzíthetjük a **megye** táblában a **megyesékhelyazonosító** értékét?
- Vajon megadhatjuk-e egy újabb idegen kulcsként a **megyesékhelyazonosító** mezőt? Indokoljuk meg a választ! (Ha nem tudunk dönten, próbáljuk ki, milyen hatása lesz, ha megadjuk.)

A végső cél természetesen az összes város és megye sémában szereplő adatainak rögzítése. Mivel háromszáznál is több város van, ezért az adatok összegyűjtése és begépelése időigényes. Ha az adattáblák tartalma szövegfájlban rendelkezésre áll, akkor az néhány lépésben beemelhető az adatbázisba.

A szükséges adathalmazt a Wikipédia-n megtaláljuk, így csak a megfelelő adatok táblázatba rendezése igényel munkát. Ezt végigcsinálhatjuk a következő példa alapján, vagy használhatjuk a források `varos.txt` és `megye.txt` állományait!

5. példa: Egy Wikipédia-oldal táblázattá alakítása

Látogassunk el a https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_v%C3%A1rosai lapra! (Ha éppen nem elérhető, használjuk a fejezetben tartozó állományok közül a `Magyarország_városai - Wikipédia.htm` fájlt!)

Az adatforrás két táblázattá alakításához alkalmazzuk a táblázatkezelés kapcsán tanultakat!

Egy lehetséges megoldás:

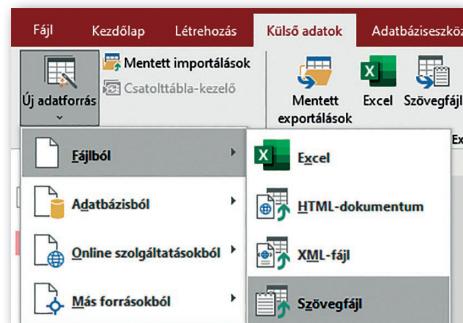
1. Másoljuk át a forrásban található táblázatot egy munkafüzet forrásmunkkalapjára!
2. Töröljük a felesleges oszlopokat (név, típus, megye, lélekszám, terület maradjon)!
3. Vegyük fel az **azonosító** és a **megyeijogú** oszlopokat!
4. Az **azonosító** oszlopát töltük fel számokkal!
5. A **megyeijogú** oszlopban megfelelő szűrés (szövegszűrő) után kézzel jegyezzük be az értékeket! (Használhatunk sorba rendezést vagy arra alkalmas függvényt is.)

- A megyéket a megye oszlop adatainak felhasználásával vagy a megyeszékhelyre való szűréssel is előállíthatjuk. Ellenőrizzük, szerepel-e minden megye!
- A városoknál a megyeazonosítókat határozzuk meg alkalmas függvényel!
- A városokra és a megyékre vonatkozó adatokat másoljuk át két külön szövegfájlba (`varos.txt`, `megye.txt`)!

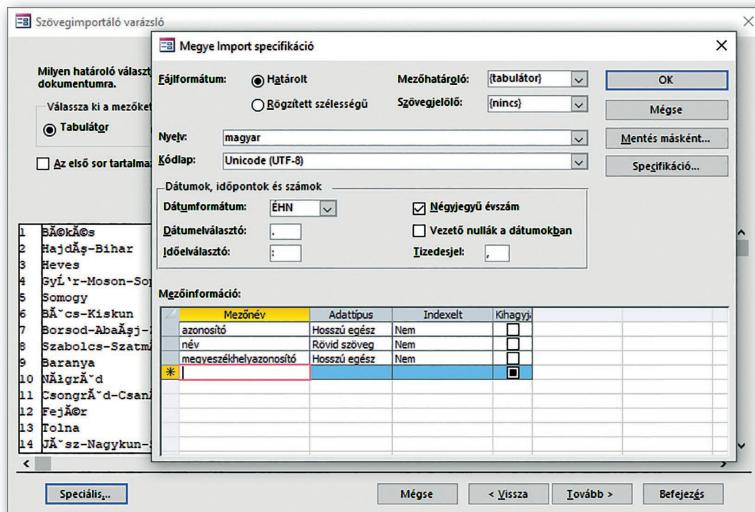
Az általunk előállított vagy a készen kapott szövegfájlok tartalmát helyezzük el a megfelelő adattáblákban! Ezt a műveletet **importálásnak** nevezzük.

Az importálás során az alábbi lépéseket hajtsuk végre, de előtte ellenőrizzük, hogy a mezők sorrendje a fájlban és az adattáblában egyezik-e.

- Válasszuk a **Külső adatok > Új adatforrás > Fájlból > Szövegfájl** menüpontot, majd válasszuk ki a `megye.txt` fájlt!
- Mivel a tábla már létezik, ezért használjuk a *Rekordok másolatának hozzáfűzése* lehetőséget a megfelelő táblát választva!
- A megjelenő párbeszédablakban a *Speciális* gomb segítségével állítsuk be, hogy milyen mezőhatárolót használunk – ez általában tabulátor –, és adjuk meg a kódlapot, amely szinte mindenkorban UTF-8.

► Importálás szövegfájlból

► Az importált szövegfájl tulajdonságainak beállítása

Importáljuk a `varos.txt` állomány adatait a `varos` táblába!

Az importálást követően nézzük meg a táblák tartalmát! Fontos, hogy a szöveges adatok ékezethelyesek legyenek, elférjenek a megfelelő mezőben, a terület értékeinél pedig a tizedesjegyek szerepeljenek.

A városok adatbázis tartalmát ritkán bővíjtük, hiszen csak akkor kell rekordot hozzáadnunk, ha újabb települést nyilvánítanak várossá. (Nézzünk utána, mik a várossá nyilvá-

nítás feltételei!) Ennek ellenére sem változtathatatlan adathalmazról beszélünk, hiszen a lélekszám nem állandó. A valósan használt adatbázisról az adatok frissítését követően vagy rendszeres időközönként készítünk biztonsági mentést! Az Access program esetén ez az adatbázist tartalmazó fájlról készített másolat, a legtöbb adatbázis-kezelő rendszer esetén pedig az adatbázis exportja. Az exportálás eredménye egy olyan szöveges fájl, amely azokat a parancsokat tartalmazza, amelyekkel az adatbázis szerkezete és adatai később helyreállíthatók. A `varosok_export.sql` fájlban található meg a városok adatbázis MySQL-ben készült változatának mentése. Ezt a fájlt akkor is érdemes végignéznünk és megbeszélnünk, ha nem foglalkozunk mélyebben az adatbázis-kezeléssel.

Importálás másképp

6. példa: Munka az étkezés adatbázissal

Az étkezés adatbázisban egy étterem menüjére előfizető vendégek adatait tároljuk. Nyilvántartják a számlázáshoz szükséges adatokat (név, cím), valamint azt, hogy a menü vegetáriánus-e. Mindennap négyféle menüből választhatnak a vendégek, ezek ára állandó. Eltároljuk azt is, hogy a vendégek melyik nap melyik menüt választották, kértek-e aznap desszertet, mikor érkeztek és távoztak. (Csak a 2020. év októberének adatait tartalmazza a hozzáférhető adathalmaz.)

Az adatbázis feltöltéséhez szükséges adatokat a `vendeg.txt`, `menu.txt`, `ebed.txt`, UTF-8 kódolású, tabulátorral tagolt szövegfájlok tárolják, amelyek első sora nem tartalmazza a mezőneveket.

Ehhez a képen látható adatbázis-szerkezetet használjuk.

A táblákat nem szükséges előre elkészítenünk, létrehozhatjuk az importálás során is. Ehhez a *Rekordok másolatának hozzáfűzése* helyett a *Forrásadatok importálása új táblába* pontot kell választanunk. A *Speciális gombra* kattintást követően a korábban megismertek mellett a mezőinformációs részben meg kell adnunk a mezőneveket. Az *Importálás varázsló* későbbi lépéseiben az azonosító (kulcs) beállítását szükséges még elvégeznünk. Ha már mindenhol táblát importáltuk, az idegen kulcsot a hivatkozási integritást megőrző kapcsolat megadásával állíthatjuk be.

► Az étkezés adatbázis szerkezete

Feladatok

Készítsük el a javítás adatbázist az alábbi leírásnak megfelelően! Az adatbázis feltöltéséhez szükséges adatokat az `ugyfel.txt`, `munka.txt`, `típus.txt` nevű, UTF-8 kódolású, tabulátorral tagolt szövegfájlok tárolják, amelyek első sora tartalmazza a mezőneveket.

- A mezőnevek tartalmát felhasználva rajzoljuk meg a javítás adatbázis szerkezetét!
- Értelmezzük az egyes mezők szerepét, határozzuk meg a típusukat!
- Milyen típust választottunk az ügyfél *irszám* mezőjének? Indokoljuk a választ!
- Importáljuk a három szövegfájl tartalmát az adatbázisba! (A varázsló második lépéssében ne felejtjük el megjelölni, hogy az első sor tartalmazza a mezőneveket!)
- Állítsuk be az idegen kulcsokat a kapcsolatok létrehozásával! (A mezőnevek segítik a kapcsolatok meghatározását.)

Információ kinyerése az adattáblából

Táblázatkezelés során általában egyetlen munkalap egy téglalap alakú tartományából nyertünk ki adatokat. Ennek során rendezhettük az adatokat, kereshettünk a munkalapon, vagy éppen a szűrésnek valamelyik változatát is segítségül hívhattuk.

7. példa: Válaszok más szoftverekben is használt módszerekkel

Idézzük fel, hogy táblázatkezelő segítségével milyen kérdésekre tudnánk válaszolni ezekkel a műveletekkel! Ugyanezeket a problémákat az adatbázis-kezelőben is megoldhatjuk.

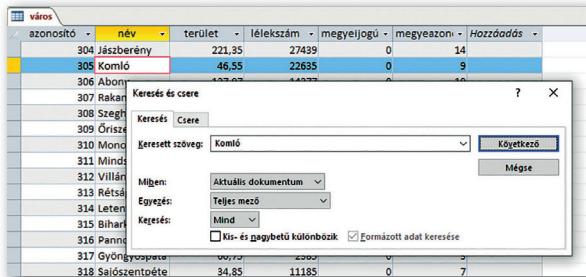
A már korábban elkészített, de a források között is megtalálható városok adatbázist használva adjuk meg, hogy

- melyik a legkisebb lélekszámú város;
- mennyire Komló területe;
- mely települések indulhatnak azon a pályázaton, amelyet 10 és 30 ezer fő közötti lélekszámú, legalább 250 km² területű városoknak írtak ki!

Rendezés

azonosító	név	terület	lélekszám	megyejogu	megyeazoni
25	Pálháza	6,75	1034	0	7
309	Óriszentpéter	33,56	1141	0	15
237	Igal	36,06	1372	0	5
110	Pacsa	22,71	1576	0	18
52	Gyöngk	38,11	1853	0	13
150	Vicszentrád	23,27	1879	0	19

Keresés

majd a „91” összes előfordulását a teljes mezővel egyezésben, majd bármely részében! Teljes egyezésnél minden esetben csak egy rekordot találunk, a mező bármely részét figyelve többet. Tehát az ilyen keresés nem más, mint a megadott karaktersorozat keresése – akár egy szám részeként.

Keresés során a beírt szöveget tartalmazó rekordokon végig tudunk lépdelni, de az összes ilyen adatsort nem látjuk egyszerre. A keresésnél csak egy értéket adhatunk meg. Ha több feltételt is meg akarunk adni, ahoz a szűrés funkcióra van szükségünk.

A legkisebb lélekszámú várost a lélekszám oszlopára beállított növekvő rendezéssel lehet a legegyszerűbben meghatározni. A megjelenítés sorrendjét mindenkor a legutolsó rendezés szabja meg. Rendezés nélküli táblában az elsődleges kulcs a meghatározó.

A keresés szóról szinte minden számítógép-használónak a Ctrl + F billentyűkombináció jut eszébe. A megnyitott táblában itt is használhatjuk.

Példaként keressük meg Komló adatait!

A keresés során figyeljünk a hatókör és az egyezés megfelelő beállítására! Próbáljuk megtalálni az „aba”,

Szűrés

A szűréssel elérhetjük, hogy egyetlen táblának csak azokat a sorait jelenítse meg a program, amelyek az általunk meghatározott feltételnek megfelelnek. A táblázatkezelő helyben szűréséhez hasonlóan csak **ÉS** műveletet tartalmazó logikai kifejezést alakíthatunk ki szűrési feltételként.

Egy pályázaton csak azok a városok indulhatnak, amelyek lélekszáma 10 és 30 ezer fő között van, területük pedig legalább 250 km². Szűrjük ki ezeket a városokat!

Ehhez meg kell nyitni a táblát, és a megfelelő mezőnévre kattintva, a számszűrőknél beállítani a kívánt feltételt. A 10 és 30 ezer fő közötti lélekszámot megadhatjuk két részletben vagy intervallumszűréssel is. Érdemes megjegyezni, hogy az „*a* és *b* érték között” az adatbázis-kezelés során olyan értékekre teljesül, amelyekre igaz, hogy $\geq a$ és $\leq b$, tehát a matematikában használt $[a;b]$ zárt intervallumnak felel meg.

azonosító	név	terület	lélekszám	megyei jogú	megyeazon
106	Mezőtúr	289,72	16011	0	14
164	Hajdúnánás	259,64	16644	0	2
252	Gyula	255,79	29308	0	1
81	Gyomaendrőd	303,94	12784	0	1
261	Karcag	368,63	19481	0	14
326	Kiskunfélegyháza	256,3	29306	0	6
346	Szentendre	353,25	26887	0	11

► Szűrési feltétel összeállítása

Hiába végzünk el egy szűrést, a táblát bezárva, majd ismét megnyitva az összes rekord megjelenik. Tehát a szűrés – a kereséshez hasonlóan – csak gyors tájékozódásra szolgál, a kapott adathalmazt áttekinthetjük vagy lemasolhatjuk, de – például újabb rekordok rögzítését követően – nem tudjuk ismét alkalmazni.

8. példa: Szövegből logikai kifejezés

Oldjuk meg a következő feladatokat rendezéssel, kereséssel vagy szűréssel!

- Melyik a legkisebb területű város?
- Melyik város neve az utolsó, és melyik az első az ábécérendben?
- Mely városok területe nem haladja meg a 10 km²-t? Hány ilyen város van?
- Mely megyei jogú városok lélekszáma legfeljebb 100 ezer fő?
- Mely 20 ezer fónél népesebb városoknak kisebb a területük 100 km²-nél?
- Mely 8 ezer fónél kevesebb lakosú városok területe 25 és 50 km² közötti? Hány ilyen város van?
- Mely városokra nem teljesül, hogy népességük 10 ezer és 50 ezer fő között van?

Elég könnyű feladatokról van szó. Sokan úgy gondolják, hogy sikerült mindenöt megoldani. Nézzük meg alaposabban! Írjuk fel a feltételekben megfogalmazott logikai kifejezéseket a matematikában és a programozásban megszokott formában!

területe nem haladja meg a 10 km ² -t	terület ≤ 10
megyei jogú ÉS lélekszáma legfeljebb 10 ezer	megyei jogú = Igaz ÉS lélekszám ≤ 10000
100 km ² -nél kisebb ÉS 20 ezer fónél népesebb	terület < 100 ÉS lélekszám > 20000

Ha leellenőrizzük az utolsó sorban foglaltakat a szoftverben, akkor azt látjuk, hogy bizony ott szerepel az egyenlőség is. Ezen adatoknál nem tűnik fel a hiba, de érezzük, hogy adott esetben komoly gond lehet abból, ha csupán egy település is elesik egy pályázattól amiatt, mert egy egyenlőségjel lemaradt.

Szükségünk van egy eszközre, amelynek használata során a feltételt teljes pontossággal meg tudjuk fogalmazni. Ezt az eszközt lekérdezésnek nevezzük.

Lekérdezés

A lekérdezés megoldja az imént használt műveletekkel kapcsolatban felismert problémákat, tehát

- megváltozott tartalmú táblára is tudjuk alkalmazni,
- a szűrési kifejezés pontosan megadható,
- a szűrési kifejezésben nem csak az ÉS logikai művelet használható.

Lekérdezéssel a rendezési, keresési, szűrési feladatok megoldhatók. Az eddig megismert eszközök természetesen továbbra is használhatjuk, de legyünk tudatában korlátaiknak.

A későbbiekbén látni fogjuk, hogy a lekérdezésben nem csak egy táblát használhatunk, illetve lekérdezés segítségével számításokat is végezhetünk.

A lekérdezés legegyszerűbb formáját a szűréssel tekinthetjük egyenértékűnek: egy adattáblára vonatkozik, és a szűrési feltételnek megfelelő rekordok összes mezőjének értékét megjeleníti.

Ha az előző kérdésekre akarunk választ kapni, akkor a

```
SELECT *  
FROM város  
WHERE [feltétel]
```

formát kell használnunk. Ebben az alakban a félkövér karakterrel írtak minden szerepelnek, az utolsó elemet kell helyettesítenünk a keresési feltétellel. A **SELECT *** azt jelenti, hogy a rekord minden mezőjét meg kell jeleníteni, a **FROM város** pedig megadja, hogy a város táblával dolgozunk.

9. példa: Feltételek megfogalmazása a lekérdezésekben

Nézzük meg, mit írunk az állandó rész mögé a 8. példában szereplő, sorszámozott feladatok esetén:

3. ... terület <= 10
4. ... megyei jogú = Igaz AND lélekszám <= 100000
5. ... lélekszám > 20000 AND terület < 100
6. ... lélekszám < 8000 AND terület >= 25 AND terület <= 50
7. ... NOT(lélekszám>= 10000 AND lélekszám <= 50000)

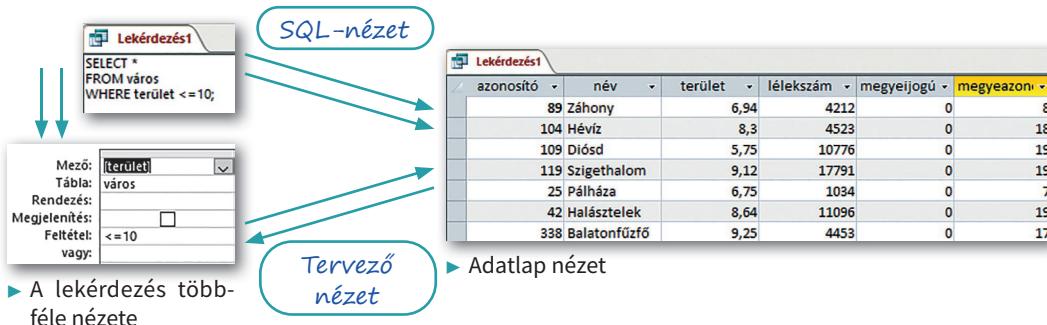
vagy – ha végiggondoljuk (akár egy számegyenes segítségével ábrázoljuk):

... lélekszám < 10000 OR lélekszám > 50000

Ha minden világos, akkor nézzük meg, miképpen használhatjuk az Access programban! Természetesen ugyanabban az adatbázisban dolgozunk, mint ahol a szűréseket végeztük. A Létrehozás > Lekérdezéstervező eszközt használva megnyílik egy Lekérdezés1 nevű objektum.

tum. A megjelenő párbeszédablakot most még hagyjuk figyelmen kívül, és a Lekérdezés1 helyi menüpárból válasszuk az SQL-nézet pontot!

A párbeszédablakra írjuk be 3. feladat feltételt is tartalmazó parancsát, majd kattintsunk a Lekérdezéstervezés > Futtatás elemére!

A kapott lista egyezik a szűrés eredményével. Az Access programban a lekérdezésnek ezt az állapotát *Adatlap nézetnek* nevezünk. A lekérdezések helyi menüpárból szabadon váltogathatunk a különböző nézetek között. Válasszuk ki a *Tervező nézetet!*

Tervező nézetben a lekérdezés ablakának alsó – táblázatos – részén, amelyet **lekérdezőrácsnak** hívunk, a mező sorában az a név látszik, amelyre a feltételt megfogalmaztuk, a feltétel sorában szerepel a relációs jel és a viszonyítási érték. Ez a két elem együttesen adja meg a korábban felírt feltételt.

A lekérdezést elmenthetjük, ha a nevére jobb gombbal kattintunk. Az elmentett lekérdezések az adatbázis ablakának bal oldalán megjelennek, nevükre duplán kattintva bármikor végrehajthatjuk azokat. A végrehajtással egyenértékű a *helyi menü > Megnyitás* lehetősége. A lekérdezés módosításához pedig a *helyi menü > Tervező nézet* pontját kell használnunk.

Bár minden lekérdezést megfogalmazhatunk SQL-nyelven, a későbbiekbén elsősorban a lekérdezőrácson – *Tervező nézetben* – készítjük el a lekérdezéseket.

Feladatok

Próbáljuk megoldani az alábbi feladatokat lekérdezés készítésével és annak használatát mellőzve is! Nem kell megijednünk, ha csak az egyik módon járunk sikeresen, előfordul, hogy nem lehetséges, vagy még nincs minden szükséges ismeret a birtokunkban.

Használjuk az étkezés adatbázis tábláit!

- Jelenítsük meg a vendégeket ábécérendben!
- Adjuk meg az alsóvárosi lakosokat!
- Beszélgettünk egy Ádám utónévű felsővárosi férfival. Ki lehetett ő?
- Listázzuk ki azokat, akik valamelyen „út”-on laknak!
- Mikor érkezett az első vendég 2020. 10. 07-én?
- Mikor távozott az utolsó vendég 2020. 10. 07-én?
- Hány vendég volt 2020. 10. 07-én?
- Melyik menüt választotta Varga Tamara, amikor első ízben ott ebédelt?

Logikai műveletek a lekérdezésekben

Az előző leckében láttuk, hogyan tudjuk a szűrésnél megfogalmazott feltételeket a lekérdezésekben használni. Most már nem foglalkozunk a szűréssel, a problémákat lekérdezéssel oldjuk meg a városok adatbázisban.

10. példa: Relációs jelek a lekérdezésben

Az új ismeretek alapján könnyen tudunk lekérdezést készíteni az alábbi kérdésekhez. Az elkészült lekérdezéseket mentsük is el a zárójelben megadott néven!

- Mely városok területe nagyobb 300 km²-nél? (*terület*)
- Mely városok lélekszáma haladja meg a 100 ezer fót? (*lélekszám*)

Íme a megoldások SQL-parancsként és lekérdezőrácson:

terület:

```
SELECT *  
FROM város  
WHERE terület > 300;
```

Mező:	[terület]
Tábla:	város
Rendezés:	
Megjelenítés:	☐
Feltétel:	>300
vagy:	

lélekszám:

```
SELECT *  
FROM város  
WHERE lélekszám > 100000;
```

Mező:	[lélekszám]
Tábla:	város
Rendezés:	
Megjelenítés:	☐
Feltétel:	>100000
vagy:	

Az ÉS művelet

11. példa: Az ÉS művelet többféle megfogalmazásban

Nézzük meg azt a feladatot, amelyben az előző két feltétel egyaránt szerepel!

Melyek a 300 km²-nél nagyobb területű, ugyanakkor 100 ezer főnél népesebb városok? (összetett1)

A korábban megoldott szűrési feladatok szövegében a feltételeket az **ÉS**, valamint a **vagy** szavak kapcsolták. Ezeket a szavakat, pontosabban az SQL-ben használt megfelelőjüket, az **AND** és **OR** logikai műveleteket szolgai módon be lehetett írni a lekérdezésbe. A feladat szövegében ezúttal ezt a szerepet az **ugyanakkor** szó tölti be, ilyen logikai művelet azonban nincs.

Meg kell szoknunk, hogy a minden napokban megfogalmazott problémákhoz nem lehet tükörfordítással feltételt megadnunk. A bennük szereplő hétköznapi szófordulatok, megfogalmazások tartalmát meg kell értenünk, majd átfogalmaznunk úgy, hogy az elemi feltételeket az **ÉS**, **VAGY**, **NEM** szavak kapcsolják össze. Ezek az SQL-nyelvben használt logikai műveletek is, ezért az átfogalmazással általában a lekérdezésben használt feltételt is megalkottuk. Jelen esetben az **ugyanakkor** szó egyidejűséget fejez ki, az első feltétel a másodikkal egyszerre teljesül, ezért az **ÉS** szóra cserélhetjük. Ha gondolkodunk egy keveset, akkor a feladatot másképp is meg tudjuk fogalmazni anélkül, hogy jelentésén változtatnánk.

- Melyek a 300 km²-nél nagyobb területű, valamint 100 ezer főnél népesebb városok?
- Melyek azok a városok, amelyek 300 km²-nél nagyobbak, ráadásul 100 ezer főnél népesebbek is?

Keressünk még néhány, ezzel tartalmilag egyező megfogalmazást!

Gépeljük be az SQL-parancsot, és nézzük meg a *Tervező* nézetet, majd értelmezzük a látottakat!

összetett1:

```
SELECT *
FROM város
WHERE terület > 300
      AND lélekszám > 100000;
```

Mező:	[terület]	[lélekszám]
Tábla:	város	város
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	☐	☐
vagy:	>300	>100000

Lényegében annyi történt, hogy a *terület* és *népesség* lekérdezésekhez tartozó rácokat összeillesztettük. A lekérdezőracs első sorában azok a mezőnevek szerepelnek, amelyekre feltételt fogalmazunk meg, alattuk pedig ugyanabban a sorban a relációs jelek és az értékek.

Ha két vagy több feltételt az ÉS művelettel kapcsolunk össze, akkor a lekérdezőrácson ugyanabba a sorba kerülnek.

Vizsgáljuk meg a *terület*, *lélekszám* és az *összetett1* lekérdezések eredményhalmazát! A *terület* és a *lélekszám* listák közös elemei alkotják az *összetett1* listáját, tehát ez a másik kettő metszete. Az adatbázis-kezelés során visszagondolhatunk a matematikából tanult halma-zokra. Az adattábla teljes tartalmát tekintjük az alaphalmaznak, a feltételek pedig ennek részhalmazait határozzák meg. Egy-egy összetett problémához tartozó eredményhalmazt úgy is elképzelhetünk, mint a feltételek adta részhalmazokon végzett halmazműveletek eredményét. Nem kell minden esetben ilyen „hivatalosan” fogalmaznunk, de érdemes tud-nunk, hogy a matematikából szerzett tudásunkat itt is alkalmazhatjuk.

A VAGY művelet

12. példa: A VAGY művelet alkalmazása

Nézzünk egy másik összetett feladatot!

Jelenítsük meg közös listában azokat a városokat, amelyek 300 km²-nél nagyobb területűek, és azokat is, amelyek 100 ezer főnél nagyobb népességűek! (*összetett2*)

A fenti mondatban olvasott és szó ne tévesszen meg senkit, úgy kell tekintenünk, hogy vannak a 300 km²-nél nagyobb területű városok, és ettől függetlenül vannak azok, amelyek 100 ezer főnél nagyobb népességűek. Nem elég csak az egyik halmaz városait megjeleníteni, hozzá kell venni még azokat is, amelyek a másik halmazban vannak. Nyilván azoknak nem kell duplán megjelenniük, amelyek mindenkorban szerepelnek. Ez pontosan megfelel a két halmaz uniójának. Az unió azon elemeket tartalmazza, amelyek legalább az egyik hal-mazban szerepelnek, tehát az egyik vagy a másik feltétel igaz rájuk, vagyis a két feltételt a **VAGY** művelettel, az SQL-parancsban pedig az **OR**-ral kapcsoljuk össze.

összetett2:

```
SELECT *
FROM város
WHERE terület > 300
      OR lélekszám > 100000;
```

Mező:	[terület]	[lélekszám]
Tábla:	város	város
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	☐	☐
vagy:	>300	>100000

A lekérdezés a lekérdezőrácson alig valamiben tér el az előzőtől, de figyelmesen megnézve a képet, észrevehetjük, hogy a feltételt megadó két érték nem ugyanabban a sorban van.

Ha két feltétel között VAGY kapcsolat van, akkor azokat a lekérdezőrácson külön sorba kell írnunk.

13. példa: A megfogalmazás egyértelműsége

Listázzuk ki azokat a városokat, amelyek területe meghaladja a 100 km²-t, és megyei jogúak, vagy lélekszámuk nagyobb 40 ezer főnél! (összetett3)

Egyesek úgy érezhetik, hogy a mondat megfogalmazása nem egyértelmű. Nem tudják eldönteni, hogy a területre vonatkozó feltétel csak a megyei jogú városokra vonatkozik-e, vagy a 40 ezer főnél népesebbekre is. Ez inkább a hétköznapi nyelven, szóban megfogalmazott feladatoknál fordulhat elő.

Az alábbi ábrák a lekérdezőrácson mutatják be a kétféle értelmezést. Határozzuk meg, hogy melyik melyik értelmezéshez tartozik!

Mező:	terület	megyeijogú	lélekszám
Tábla:	város	város	város
Rendezés:			
Megjelenítés:			
Feltétel:	>100	☒	☒
vagy:		Igaz	>40000

► A feladat egyik értelmezése

Mező:	terület	megyeijogú	lélekszám
Tábla:	város	város	város
Rendezés:			
Megjelenítés:			
Feltétel:	>100	☒	☒
vagy:	>100	Igaz	>40000

► A feladat másik értelmezése

Azt kell figyelnünk, hogy mit írtunk egy sorba, és mit külön. Ha ezeknek a lekérdezéseknek megnézzük az SQL-nézetbeli alakját, láthatjuk, hogy az Access híven követi azt, hogy amit egy sorba írunk, azok közé AND kerül, a külön sorokat pedig az OR határolja. (A parancssoros leírásból a felesleges zárójelek jelentős részét eltávolítottuk.)

összetett3a:

```
SELECT terület, megyeijogú, lélekszám  
FROM város  
WHERE (terület>100) AND (megyeijogú=True* OR lélekszám>40000);
```

összetett3b:

```
SELECT terület, megyeijogú, lélekszám  
FROM város  
WHERE (terület>100 AND megyeijogú=True)  
OR (terület>100 AND lélekszám>40000);
```

*A lekérdezőrácson feltétlenül ki kell írnunk az Igaz értéket, SQL-nézetben a True elhagyható, mivel a mező értéke önmagában is az igaz/hamis logikai érték.

Az első esetben a területre vonatkozó feltétel csak a megyei jogú városokra vonatkozik. A másik esetben a megyei jogúakra és a 40 ezer főnél népesebb városokra is igaz, hogy nagyobbak 100 km²-nél.

Ha megnézzük az összetett lekérdezések futtatásának eredményét, akkor azt látjuk, hogy az első kettőnél minden mező értéke megjelent, az utóbbiaknál pedig csak azok, amelyekre feltételt fogalmaztunk meg. A lekérdezőracsra felvehetjük azokat a mezőket is,

amelyekre nem vonatkozik feltétel. A mezők láthatóságát a lekérdezőracs **Megjelenítés** sorában található jelölőnégyzetekkel szabályozhatjuk.

14. példa: A „között” alkalmazása

Adjuk meg az 50 és 100 ezer fő közötti népességű megyei jogú városokat! (*között*)

Vannak, akik az 50 ezer és 100 ezer közötti lélekszámú városok közé sorolják azt is, amelyik éppen 50 ezer lakosú, míg mások nem. Meg kell állapodnunk, hogy a továbbiakban a „között” kifejezést hallva az egyenlőséget megengedjük az intervallum minden két végén.

Mező:	név	lélekszám	lélekszám	megyeijogú
Tábla:	város	város	város	város
Rendezés:				
Megjelenítés:	☒	☒	☐	☒
Feltétel:		$>=50000$	$<=100000$	Igaz
vagy:				

► Összeállított lekérdezés (A lélekszám mező kétszer is szerepel. Mivel ugyanazt a tartalmat jelenítik meg, ezért az egyiknél a megjelenítést kikapcsoltuk.)

Mező:	név	lélekszám	megyeijogú
Tábla:	város	város	város
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☒
Feltétel:		$>=50000 \text{ And } <=100000$	Igaz
vagy:			

► Átalakított lekérdezés

Megoldásunk az első ábrán látható. Ha elmentjük a megoldást, majd *Tervező nézetben* megnyitjuk, nem ugyanezt kapjuk vissza, hanem a második ábrán látható tartalmat. Érdemes megjegyezni, hogy a lélekszámra vonatkozó feltételt – amely egy intervallumot ad meg – ebben az egyszerűbb formában is bejegyezhetjük, tömörebbé, áttekinthetőbbé téve megoldásunkat. Ha valaki biztosan nem akar hibázni, használhatja az ábrán látható megoldást is.

Mező:	név	lélekszám	megyeijogú
Tábla:	város	város	város
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☒
Feltétel:		Between 50000 And 100000	Igaz
vagy:			

► Az intervallumra szűrés új megoldása

Tagadás

15. példa: A tagadás használata

Határozzuk meg azokat a megyei jogú városokat, amelyek népessége nem éri el az 50 ezer főt, vagy meghaladja a 100 ezret! (szélsősséges)

- A három képen látható megoldás egyenértékű. Aki megjegyezte, hogy a VAGY kapcsolatot a feltételek külön sorba írásával fejezzük ki, az első képen látható formát használja. Nem szabad megfeledkezni azonban arról, hogy a megyei jogú tulajdonságot minden sorban fel kell tüntetni, hiszen az minden létszámkorlát esetén érvényes!

Mező:	név	lélekszám	megyeijogú
Tábla:	város	város	város
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☒
Feltétel:		$<50000 \text{ Or } >100000$	Igaz
vagy:			

Mező:	név	lélekszám	megyeijogú
Tábla:	város	város	város
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☒
Feltétel:		$<50000 \text{ Or } >100000$	Igaz
vagy:			

Mező:	név	lélekszám	megyeijogú
Tábla:	város	város	város
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☒
Feltétel:		$\text{Not} (>=50000 \text{ And } <=100000)$	Igaz
vagy:			

- A második megoldáshoz az előző feladat második megoldása adja az ötletet. Ez nem csak tömörebb leírást tesz lehetővé, hanem kevesebb hibalehetőséget rejt magában.
- A harmadik megoldást azok alkalmazzák, akik felismerik, hogy a lélekszámra vonatkozó feltétel tagadása az előző feladatban megfogalmazott kíváncsolomnak.

Jegyezzük meg: egy feltételt legegyszerűbben minden az elé írt **NOT** szóval tagadhatunk.

Feladatok

Oldjuk meg a következő feladatokat a *városok* adatbázist használva, lekérdezőracs segítségével!

- Adjuk meg a 100 km^2 -nél kisebb területű megyei jogú városokat! (*f5a*)
- Listázzuk ki a 150 és 250 km^2 közötti területű nem megyei jogú városokat! (*f5b*)
- Határozzuk meg, mely városok azok, amelyek területe 150 és 250 km^2 között van, és népessége 50 ezer főnél kevesebb! (*f5c*)
- Adjuk meg azokat a városokat, amelyek területe nem 150 és 250 km^2 közötti, de népességük 50 ezer főnél nagyobb! (*f5d*)
- Soroljuk fel azokat a városokat, amelyek 300 km^2 -nél nagyobb területűek, vagy népességük meghaladja a 100 ezer főt! (*f5e*)
- Soroljuk fel azokat a megyei jogú városokat, amelyek 300 km^2 -nél nagyobb területűek, vagy népességük meghaladja a 100 ezer főt! (*f5f*)

A szöveg mezőtípus

Az eddig készített lekérdezésekben a számokra vonatkozó feltételek mellett adott szöveges értékkel egyezést vizsgáltunk. Egy-egy probléma megoldásához ennél többre lehet szükségünk. Használnunk kell a kisebb/nagyobb relációt szövegek esetén is, szükséges a szövegrész előállítása, és gyakori igény a név szerinti sorrend felállítása is.

Ebben a leckében a példák a javítás adatbázishoz tartoznak. Az alábbi kép az adatbázis szerkezetét adja meg. (A szerkezet bemutatására az Access program *Adatbáziseszközök > Kapcsolatok* pontján látható ábrát használjuk.)

16. példa: A szöveggel való egyezés

Az adatbázisban az ügyfélként feltüntetett személyek a lakásukban előforduló különböző típusú hibákat javítatták meg. A javítás folyamatához tartozó adatokat a *munka* nevű kapcsolótáblában rögzítették, így a hibabejelentést, a munka befejezésének és a számla kifizetésének dátumát, a ráfordított munkárák számát és a felhasznált anyagok árát.

A tanultak alapján az alábbi feladatokat meg tudjuk oldani lekérdezés segítségével:

- Adjuk meg a felsővárosi ügyfelek nevét! (*felsőváros*)
- Határozzuk meg azokat az ügyfeleket, akik nem Felsővárosban laknak! (*nemfelsőváros*)

Az első feladat megoldása nagyon könnyű volt, csak a település nevét kellett beírnunk. A begépelt szöveget a program automatikusan kiegészítette az ábrán is látható idézőjelekkel. *SQL-nézetben* feltétlen be kell gépelnünk az idézőjeleket, a lekérdezőrácson csak akkor szükséges, ha a beírt szöveg egyezik egy mező nevével, különben az Access mezőnévként értelmezi.

A második feladatot sokan a **NOT** logikai művelet segítségével oldják meg, mert a szöveg alapján ez tünik magától értetődőnek. Átváltva *Adatlap* nézetbe, majd vissza *Tervező* nézetbe, azt tapasztaljuk, hogy a program átalakította a feltételt, a **NOT** helyére a **<>**, azaz a nem egyenlő jel került.

Mező:	<input type="text" value="név"/>	<input type="text" value="település"/>
Tábla:	<input type="text" value="ügyfél"/>	<input type="text" value="ügyfél"/>
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	☒	☒
vagy:		

► A felsővárosiakat listázó lekérdezés

Mező:	<input type="text" value="név"/>	<input type="text" value="település"/>
Tábla:	<input type="text" value="ügyfél"/>	<input type="text" value="ügyfél"/>
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	☒	☒
vagy:		

► A felsővárosi lakhelyet tagadó lekérdezés

Mező:	<input type="text" value="név"/>	<input type="text" value="település"/>
Tábla:	<input type="text" value="ügyfél"/>	<input type="text" value="ügyfél"/>
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	☒	☒
vagy:		

► Felsővárossal nem egyező településnév

17. példa: A szöveg típussal kapcsolatos feltételek

- A javítást végző cég ünnepi üdvözetet küld az ügyfeleinek. A leveleket ábécérendben küldik ki. Kiknek küldték el az üdvözetet Csonka János előtt? (*CsonkaJános*)
- Az ügyintézők között felosztották az ügyfeleket, ábécérendben. Istvánnál Oláh Hanna az első, Pintér Lujza pedig az utolsó. Kik tartoznak Istvánhoz? (*OláhPintér*)
- Évára bízták a számlák ellenőrzését az Oláh és a Pintér közötti vezetéknévű ügyfelek esetén. Adjuk meg az Évához tartozók névsorát! (*OP*)

Mező:	név
Tábla:	ügyfél
Rendezés:	
Megjelenítés:	☒
Feltétel:	< "Csonka János"
vagy:	

A kisebb és nagyobb reláció értelmezett a szöveg típus esetén is: az a név „kisebb”, amelyik az ábécében előrébb áll. Így könnyű dolgunk van, csak a megfelelő relációs jelet kell a név előre írnunk. Nézzük meg, kik előzik meg Csonka Jánost! Meglepő lehet, hogy Czirok Péter is közöttük van. A programozásban azt láttuk, hogy stringeknél az első eltérő karakter alapján dől el, melyik a kisebb, de a helyesírási szabályzat szerint az első eltérő betű betűrendben elfoglalt helye dönt. Jelen esetben a C betű előrébb van a Cs betűnél, ezért a Czirok is a Csonkánál.

Feladat

Olvassuk el, hogy mik a betűrendbe állítás szabályai (https://helyesiras.mta.hu/helyesiras/default/akh12#F2_4)!

Mező:	név
Tábla:	ügyfél
Rendezés:	
Megjelenítés:	☒
Feltétel:	> = "Oláh Hanna" And < = "Pintér Lujza"
vagy:	

Mező:	név
Tábla:	ügyfél
Rendezés:	
Megjelenítés:	☒
Feltétel:	Between "Oláh Hanna" And "Pintér Lujza"
vagy:	

Mivel Oláh Hanna és Pintér Lujza is az eredményhalmaz része, ezért a \geq és a \leq relációs jeleket kell használnunk. A nevek rendezett sorozatban felfoghatjuk úgy is, mint egy zárt intervallumot, ezért a BETWEEN operátort is használhatjuk a feltétel megadásakor.

Az *OláhPintér* lekrdezés SQL-nyelven:

```
SELECT név  
FROM ügyfél  
WHERE név BETWEEN "Oláh Anna" AND "Pintér Lujza";
```

Mező:	név
Tábla:	ügyfél
Rendezés:	
Megjelenítés:	☒
Feltétel:	> = "Oláh" And < = "Pintér"
vagy:	

Az Oláh és Pintér vezetéknévükre vonatkozó feladat látszólag egyezik az előzővel – bár kevésbé pontosan adja meg a feltételt. Ha a megoldást a teljes nevet tartalmazóhoz hasonlóan állítjuk elő, akkor láthatóan nem az elvárt eredményhalmazt kapjuk meg, hiszen Pintér vezetéknévű egyáltalán nem szerepel a listában. Ha az ábrán látható feltételt nem a teljes névre, hanem csupán a vezetéknév-re fogalmaznánk meg, a helyes eredmény állna elő. Ez a feladat így – bár megoldható az adatbázis-kezelő programmal – túlmutat a tankönyv tárgyalási szintjén.

18. példa: A mintaillesztés

- A telefonos ügyfélszolgálatos helyét néhány percre egy másik munkatárs vette át. A legutolsó hívásból csak annyira emlékezett, hogy Eszter volt a Verseny utcából. Ki lehetett ő? (Eszter)
- A cég e-mailben köszönti az ügyfeleit a névnapjukon. Listázzuk ki a György utónévű ügyfelek nevét, e-mail-címét! (György)
- A cégnél rendszeresen ellenőrzik az ügyfelek adatait. Most azok vannak soron, akiknek a vezetéknéve C-vel kezdődik. Adjuk meg az érintett ügyfelek nevét! (Cbetű)

The screenshot shows the 'Like' search condition being used in the query builder. On the left, the 'Feltétel:' (Condition) row has 'Like **Eszter**' selected. An arrow points from this to the right side, where the resulting list shows two entries: Szabó Eszter and Nagy Eszter.

Mező:	név	cím
Tábla:	ügyfél	ügyfél
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	Like **Eszter**	Like **Verseny utca**
vagy:		

név	cím
Szabó Eszter	Lóverseny utca 17
Nagy Eszter	Verseny utca 43

Ha belepillantunk az *ügyfél* táblába, azt látjuk, hogy az utónemet a vezetéknével együtt tároljuk a név mezőben, és az utca megnevezése sem önmagában áll. Ha lehetséges, hogy a keresett karaktersorozat csak része az adott mező értékének, akkor a nem ismert részek helyére a * karaktert írjuk. Ha úgy gondoljuk, hogy a keresett karaktersor bárhol állhat a mezőn belül, akkor előre és mögé is beírjuk a * karaktert. Ha beírjuk a feltételhez a helyettesítő karaktert tartalmazó szöveget, az Access program a feltételelt automatikusan kiegészíti a **LIKE** operátorral. A fenti ábrát megnézve a lekérdezés nem az elvárt eredményt adja, mivel a „Verseny utca” a „Lóverseny utca” is illeszkedik. Ezzel egyúttal azt is megtapasztaltuk, hogy a program szövegre vonatkozó feltételek vizsgálatakor nem különbözteti meg a kis- és nagybetűket.

Ha tudjuk, hogy a karaktersorozat a mező (kifejezés) elején helyezkedik el, akkor csak mögé kell írnunk a * karaktert. Az eredményhalmazt megvizsgálva azt hihetjük, hogy immár helyes megoldást adtunk. A lista tartalmilag megegyezik az elvárttal, de a következő feladat rávilágít arra, hogy átgondoltabbnak kell lennünk.

Az előző feladatban olvasott figyelmeztetés miatt érezzük, hogy a megoldás a György utónévűek megkeresésére a Like “*György*” feltétellel nem lesz alkalmas, mégis tanulságos ezzel kezdeni a próbálkozást. Számítottunk ugyan felesleges értékekre, de ilyen sokra nem. A sok felesleges sort többféle hiba okozza. Hiba, hogy megkaptuk azokat a neveket, amelyeknél a György vezetéknévként a név mező elején található. Szintén hiba, hogy megkaptuk a Györgyi nevűket is.

The screenshot shows the 'Like' search condition being used in the query builder. On the left, the 'Feltétel:' (Condition) row has 'Like **György**' selected. An arrow points from this to the right side, where the resulting list shows four entries: György Levente, Oláh Györgyi Liliána, Kovács György Lajos, and Sipos Györgyi.

Mező:	név	cím
Tábla:	ügyfél	ügyfél
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	Like **György**	
vagy:		

név	cím
György Levente	
Oláh Györgyi Liliána	
Kovács György Lajos	
Sipos Györgyi	

The screenshot shows the 'Like' search condition being used in the query builder. On the left, the 'Feltétel:' (Condition) row has 'Like * György*' selected. An arrow points from this to the right side, where the resulting list shows two entries: Kovács György Lajos and Kiss György.

Mező:	név	cím
Tábla:	ügyfél	ügyfél
Rendezés:		
Megjelenítés:		
Feltétel:	Like * György*	
vagy:		

név	cím
Kovács György Lajos	
Kiss György	

Nézzük, hogy a kíváncsolomnak megfelelő rekordokban miképpen fordul elő a György karaktersorozat! Lehet a végén, mint utolsó utónév. Ekkor szóköz áll előtte, és azelőtt bármi szerepelhet. Lehet, hogy egy közébüső utónév, ekkor viszont előtte és utána is szóköz áll, és az előtt és azt követően is bármely szöveg szerepelhet.

A György lekérdezés SQL-nyelven:

SELECT név
FROM ügyfél

WHERE név LIKE "* György" OR név LIKE "* György *";

Visszatérve az első feladatra, kijelenthetjük, hogy a helyes kimenet ellenére bizony hibás megoldást adtunk másodjára is. A szöveg nem szólt arról, hogy az Eszter vezeték- vagy utónév-e. Ha mindenkor meg kell engednünk, akkor az ábrákon látható megoldás a helyes.

Mező: név	Tábla: ügyfél
Rendezés:	ügyfél
Megjelenítés:	
Feltétel:	☒
vagy:	☒
Like "Eszter"	Like "Verseny utca**"
Like " " Eszter "	Like "Verseny utca**"
Like "Eszter "	Like "Verseny utca**"

Mező: név	Tábla: ügyfél	cím
Rendezés:	ügyfél	ügyfél
Megjelenítés:		
Feltétel:	☒	☒
vagy:	☒	☒
Like ** Eszter" Or Like "Eszter " Or Like "Eszter "		Like "Verseny utca**"

Ha a névre vonatkozó egyes eseteket soronként jegyezzük be, akkor vigyázzunk arra, hogy az utcára vonatkozó feltétel minden sorban szerepeljen! Az egysoros megfogalmazás nemcsak tömörebb, de kevesebb hibalehetőséget is rejt.

Mező: név	Tábla: ügyfél
Rendezés:	ügyfél
Megjelenítés:	
Feltétel:	☒
vagy:	☒
Like "c*"	

A három feladatból a C-vel kezdődő vezetéknévűek kigyűjtése a legegyszerűbb. Nem a megoldás nehézsége, hanem az eredményhalmazból levont tanulság a fontos. Az Access programban nem karakterekből, hanem betűkből álló szöveges kifejezésekkel dolgozunk. Ez a megoldási elvet nem befolyásolja, de ha meglepő eredményt kapunk, gondolkunk arra, hogy a magyar nyelvben két-, sőt háromjegyű betűk is vannak.

A LIKE operátor segítségével egy szöveg típusú kifejezést – általában egy mező értékét – összevethetünk egy mintával, amelyben a * tetszőleges számú, a ? pedig csak egyetlen karakter helyettesítésére szolgál. (Az Access programban a karakter szó helyett helyesebb betűt használnunk. Az SQL-nyelv szabványnak megfelelő változatai a * helyett a % jelet, a ? helyett pedig az _ jelet használják.)

Feladatok

Oldjuk meg a feladatokat a javítás adatbázist használva, lekérdezőracs segítségével!

- a) Adjuk meg azokat, akiknek az irányítószáma 3000 és 4000 között van! (f6a)
- b) Listázzuk ki azokat, akiknek .hu-ra végződik az e-mail-címük! (f6b)
- c) Soroljuk fel azokat az ügyfeleket, akiknek az utóneve B-vel kezdődik! (f6c)
- d) Határozzuk meg azokat az ügyfeleket, akiknek a nevében van a és e karakter! (f6d)
- e) Adjuk meg azokat az ügyfeleket, akiknek a nevében nincs a és e karakter! (f6e)
- f) Határozzuk meg azokat, akiknek az e-mail-címében van pont karakter a @ karakter előtt! (f6f)
- g) Adjuk meg azokat, akiknek legalább két utónevük van! (f6g)
- h) Listázzuk ki azokat, akiknek csak egy utónevük van! (f6h)

A dátum és az idő típus

Igen egyszerű dolgunk van, ha az adattábla szöveg típusú mezőjét töltjük fel értékekkel. Ha a mező beállításait nem módosítottuk, pontosan a begépelezett szöveg jelenik meg mindenkinnek a képernyőjén. Egész számoknál ugyanezt tapasztaljuk. Valós számnál már az operációs rendszer területi beállításaitól függően tizedesjelként pontot vagy vesszőt mutat, és így is kell begépelezni. A dátum megjelenítése és bevitelle sokféleképpen történhet. Az Access programban akkor tudjuk megszokott módon kezelni a dátumokat, ha az operációs rendszerben az eééé.hh.nn. formátum van beállítva. Ellenőrizzük ezt a beállítást, és szükség esetén módosítsuk! (Ellenőrizhető a Vezérlőpult > Régió > További beállítások > Dátum > Dátumformátumok > Rövid dátum pontjában. Magyar nyelvű Windows 10 esetén az eééé. HH.nn. a helyes beállítás.)

Tanultuk, hogy a táblázatkezelő a dátumokat egész számkként, a napon belüli időt pedig töröként tárolja. Ez az adatbázis-kezelőben is így történik. Táblázatkezelőben 1900.01.01. a kezdő dátum, amely az 1 értéket kapja. Adatbázis-kezelőben beírhatjuk a mohácsi vész vagy Szent István koronázásának dátumát is, jól fogja megjeleníteni. A 0 értéknek az 1899.12.31. felel meg, a korábbi dátumokat negatív értékként kezeli. A kezelés csak technikai értelemben helyes, tudnunk kell, hogy a naptárreformokat nem veszi figyelembe.

19. példa: A dátummal kapcsolatos feltételekről

A következő feladatokat az étkezés adatbázis ebéd tábláját használva oldjuk meg!

- Adjuk meg a 2020. 10. 06-án fogyasztott ebédek adatait! (október6)
- Határozzuk meg, mely napokon érkezett vendég 11:40 előtt! (korán)
- Listázzuk ki, mely napokon nem volt 11:40 előtt érkező vendég! (nemvolt)

Mező:	azonosító ebéd	személyazonosító ebéd	menüazonosító ebéd	dátum ebéd	desszert ebéd	érkezés ebéd	távozás ebéd
Rendezés: Megjelenítés: Feltétel: vagy:	☒	☒	☒	☒ #2020.10.06.#	☒	☒	☒

► Az október6 lekérdezés a mezők egyenkénti feltüntetésével

Mező:	ebéd.*	dátum
Tábla:	ebéd	ebéd
Rendezés:		
Megjelenítés: Feltétel: vagy:	☒	☐ #2020.10.06.#

► Az október6 lekérdezés a * karakter felhasználásával

Az október6 lekérdezésnél az összes mező megjelenítését kétféleképpen is megoldhatjuk. Kiválaszthatjuk egyenként az összes mezőt, de használhatjuk a * karaktert is – jelen esetben az ebéd.* formában. Egy-egy feladat megoldása során értelmezés kérdése, hogy az azonosító mező része-e az ebéd jellemzőinek. Technikai szempontból mindenkiéppen, ezért nem követünk el hibát a megjelenítésével. Feltételként a 2020.10.06. értéket kell begépelezni. Az Access program az adott mezőből továbblépve automatikusan kiegészíti a # karakterekből álló párral, jelezve, hogy dátum típusú adatról van szó. (A legtöbb adatbázis-kezelő esetén a dátumokat is idézőjelek közé írjuk.) Ha nem ez történik, akkor valószínűleg a dátum

tumot gépeülték el, vagy az adott mező nem dátum típusú. Ha az egyszerűbb megoldást választjuk, akkor a feltételt megadó *dátum* oszlop megjelenítését kapcsoljuk ki, ugyanis ez a * karakter miatt mindenképpen látható lesz.

Mező:	dátum	érkezés
Tábla:	ebéd	ebéd
Rendezés:		
Megjelenítés:	☒	☐
Feltétel:	<#11:40:00#	
vagy:		

Tulajdonságlap

A kijelölés típusa: Lekérdezés tulajdonságai

Általános		
Leírás		
Alapértelmezett nézet	Adatlap	
Összes mező a kimenetre	Nem	
Csúcserék	Összes	
Egyedi értékek	Igen	
Egyedi rekordok	Nem	

A korán lekérdezésnél a feltételhez beírt időpontot (például 11:40) a program kiegészíti óra:perc:másodperc alakra, és a # karakterrel jelzi, hogy idő típusú adatról van szó. A feladat nem kéri, hogy az érkezés időpontja is jelenjen meg, ezért kapcsoljuk ki a megjelenítését! Az eredményhalmazt megvizsgálva azt látjuk, hogy egyes napok többször is megjelennek. A többszörös megjelenés jelen esetben számunka semmilyen hasznos információt nem hordoz, ezért kapcsoljuk ki! Erre a Lekérdezéstervezés > Megjelenítés, elrejtés > Tulajdonságlap > Egyedi értékek ponton van lehetőség, az Igen érték beállításával.

A korán lekérdezés SQL-ben:

```
SELECT DISTINCT dátum
FROM ebéd
WHERE érkezés<#11:40:0#;
```

A DISTINCT kulcsszó az eredményhalmaz ismétlődéseit kiszűri, minden sor pontosan egyszer jelenik meg.

Mező:	ebéd.*	érkezés
Tábla:	ebéd	ebéd
Rendezés:		
Megjelenítés:	☒	☐
Feltétel:	Not <#11:40:00#	
vagy:		

Sokan azt gondolják, hogy a *nemvolt* lekérdezést megkapjuk, ha a korán lekérdezés feltételét tagadjuk. A lekérdezést végrehajtva azt látjuk, hogy sok olyan nap megjelenik, amely az előző listának is része volt. Vegyük észre, hogy ezzel a feltétellel azokat a napokat adjuk meg, ahol volt 11:40-kor vagy azt követően érkező vendég. Ezekben a napokon érkezettek néhányan korábban is. Az adatbázis-kezelés sokak számára azt jelenti, hogy megadjuk a rögzített értékek egy részhalmazát, ebben a kérdésben viszont éppen olyan értékeket várunk, amelyeket nem rögzítettek. Ez a feladat nehéz, jelenlegi tudásunkkal még nem tudjuk megoldani, később is csak arra tudunk válaszolni, hogy azon napok közül, amelyeken volt vendég, mely napokon nem volt 11:40 előtt érkező.

20. példa: Az időintervallumok kezelése

- Listázzuk ki, hogy milyen menüket szolgáltak ki 11:00 és 12:00 között 2020. 10. 05-én!
Mindegyik menü betűjele pontosan egyszer jelenjen meg! (11és12között)
- Adjuk meg, hogy milyen menüket szolgáltak ki a nap 12. órájában 2020. 10. 05-én!
Mindegyik menü betűjele pontosan egyszer jelenjen meg! (óra12)

A 11és12között lekérdezést elkészítve azt látjuk, hogy az adott intervallumon belül több A, B és C menüt adtak ki. Ezek többszöri felsorolása felesleges, a korán lekérdezésnél látott módon, az egyedi értékek beállításával az ismétlődő megjelenést elkerülhetjük.

Az óra12 lekérdezésnél érdemes tisztázni, hogy a nap első órája 0 óra 0 perc 0 másodperckor kezdődik, a 01:00:00 pedig már a második óra kezdete. Tehát a nap 12. órájához a 11:00:00 hozzátartozik, de a 12:00:00 már nem. A képen látható megoldásban 11 óránál szerepel az egyenlőségjel, 12 óránál már nem!

Gondoljuk végig, hogy mely időpontok tartoznak ide! Mindegyik a 11-es számmal kezdődik. Ha az előző anyagrésznel figyeltünk, akkor megkísérelhetjük a mintaillesztést az érkezés mezőre, azaz egy idő típusú adatra alkalmazni. 11 a kezdete a mezőnek, mögötte bármí szerepelhet. Az Access program a LIKE operátor használatakor automatikusan szöveggé konvertálja a dátum és idő típusú adatokat, ezért tudjuk használni a mintaillesztést. Időpontoknál jól gondoljuk meg a használatát, mert – ha a második óra lett volna a kérdés – az 1* feltétel illeszkedett volna az 1:15:00-s és a 11:15:00-s értékre is. Az ilyen problémákat elkerülhetjük, ha az elválasztó karaktereket is beírjuk a keresőkifejezésbe.

Dátum- és időfüggvények

A mintaillesztéshez vezető ötletet más módon is felhasználhatjuk. A 11 nem pusztán két karakter, amely a mezőben előre került, hanem az időpont óráját jelenti. Valójában az érkezés mező órájára kellene feltételül szabni, hogy az értéke 11 legyen. Táblázatkezelés kapcsán tanultunk olyan függvényeket, amelyek az időpont óráját, percét, másodpercét – Óra(), Percek(), Mperc() – határozzák meg. Ilyen szerepű függvények az adatbázis-kezelő programban is léteznek: HOUR(), MINUTE(), SECOND(). E függvények paramétere dátum/idő típusú érték.

Az óra12 feladatnak az ábrán látható lekérdezés is helyes megoldása. Ha végiggondoljuk, hogy milyen problémákat lehet az időpontokra vonatkozóan megfogalmazni, érezzük, hogy a relációs jelek segítségével megadott feltételek a legáltalánosabban használhatók. Természetesen a másik két megoldási módot is érdemes ismerni.

Mező:	menüazonosító	érkezés	dátum
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☐	☐

Mező:	menüazonosító	érkezés	dátum
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☐	☐

Mező:	menüazonosító	érkezés	dátum
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☐	☐

Feltétel: vagy:

Like "11*" #2020.10.05.#

Mező:	menüazonosító	Kif1: Hour([érkezés])	dátum
Tábla:	ebéd		ebéd
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☐	☐

Feltétel: vagy:

11 #2020.10.05.#

Az Óra12 lekérdezés SQL-nyelvű megfelelője:

```
SELECT DISTINCT menüazonosító  
FROM ebéd  
WHERE Hour (érkezés)=11 AND dátum=#10/5/2020#;
```

Az SQL-nyelvű leírásban a dátum megadására csodálkozhatunk rá. A # határolók mellett a hónap, nap, év sorrend és a / karakter mint határoló jelenthet újdonságot.

Ahogy az időadatok óráját, percét, másodpercét meg tudjuk határozni megfelelő függvények segítségével, úgy a dátumokat is felbonthatjuk év, hónap, nap számértékre. Ehhez a táblázatkezelőben használt **Év()**, **HÓNAP()**, **NAP()** függvényekkel egyezően működő **YEAR()**, **MONTH()**, **DAY()** függvényekre van szükségünk.

Feladatok

Oldjuk meg a következő feladatokat a javítás adatbázist használva, lekérdezőracs segítségével!

- Listázzuk ki a 2017. augusztus 15. és szeptember 15. között bejelentett munkák adatait! (f7a)
- Hatózzuk meg a 2017 decemberében kezdődő tél hónapjaiban befejezett munkák adatait! A megoldáshoz használjuk a BETWEEN operátort! (f7b)
- Kérdezzük le a 2017 novemberében bejelentett munkákat mintaillesztés segítségével! (f7c)
- Kérdezzük le a 2017 júniusában kifizetett munkákat dátumfüggvények segítségével! (f7d)
- Adjuk meg a korábbi évek valamelyikében, a feladatmegoldás napján kifizetett munkákat! A megoldáshoz használunk függvényt! (f7d)

Rendezés

Az eddig megismert lekérdezésekben elsősorban a szűrésre koncentráltunk, az eredmény megjelenési sorrendje közömbös volt számunkra. A valóságban gyakran nem elégünk meg ennyivel, igenis tudni akarjuk, hogy az elérhető buszok közül melyik ér oda a leghamarabb, melyik szállodai szoba a legolcsóbb, vagy ki nyerte a versenyt. Ahhoz, hogy a kérdésekre válaszolni tudjunk, a rendezéssel kell megismernünk.

21. példa: Az egy- és a többkulcsú rendezés

Az alábbi feladatok az étkezés adatbázisra vonatkoznak.

- Listázzuk ki a vendégek adatait vezetéknév szerint rendezve! (vezetéknév)
- Adjuk meg a vendégek adatait vezetéknév, azon belül utónév szerint rendezve! (név)
- Listázzuk ki a Nagyfaluban lakók nevét, utcáját és háyszámát utca, azon belül házszám szerint rendezve! (cím)
- Adjuk meg az összes vendég vezeték- és utónevét, települését – ebben a sorrendben feltüntetve az adatakat – település, azon belül név szerint rendezetten! (összetett)

Mező:	vendég.*	vezetéknév	keresztnév	54 Balog	Noel	Felsőváros	Verseny utca	57
Tábla:	vendég	vendég	vendég	32 Balogh	Adél	Alsóváros	Pellérdi út	21
Rendezés:		Növekvő	Növekvő	146 Balogh	Eszter	Felsőváros	Görgey Artúr u 4	
Megjelenítés:	☒		☐	35 Balogh	Hunor	Nagyfalu	Stiglicfogdosó	32
Feltétel:				83 Balogh	Levente	Nagyfalu	Kút utca	3
vagy:				53 Barna	Panna	Alsóváros	Mátyás Flórián	23

► Teljes név szerint rendezve

Korábban tanultuk, hogyan lehet a vezetéknév feladatot lekérdezés nélkül megoldani, de mindenkorban ez az első lépés a rendezés tanulása során. Beállítása rendkívül egyszerű, a lekérdezőracs Rendezés sorában kell meghatározni a rendezés irányát.

Mező:	vendég.*	vezetéknév	51 Balog	Lilien	Kisfalu	József utca	17
Tábla:	vendég	vendég	146 Balogh	Eszter	Felsőváros	Görgey Artúr u 4	
Rendezés:		Növekvő	32 Balogh	Adél	Alsóváros	Pellérdi út	21
Megjelenítés:	☒		83 Balogh	Levente	Nagyfalu	Kút utca	3
Feltétel:			35 Balogh	Hunor	Nagyfalu	Stiglicfogdosó	32
vagy:			53 Barna	Panna	Alsóváros	Mátyás Flórián	23

► Vezetéknév szerint rendezve

A vezetéknév lekérdezés SQL-nyelvű megfogalmazása:

```
SELECT *
FROM vendég
ORDER BY vezetéknév;
```

(Az ORDER BY vezetéknév ASC; forma lenne a teljes, de az ASC [ascending] elhagyható, mert a növekvő rendezés az alapértelmezett.)

A lekérdezés futtatását követően nézzük meg az eredményhalmaz rekordjainak sorrendjét! Azt találjuk, hogy a Balogh vezetéknévűek között a sorrend gyakorlatilag véletlenszerű. A név lekérdezés hétköznapi szóhasználattal azt kéri, hogy a vezetéknév, azon belül pedig az utónév döntsön a sorrendben. Ezt többkulcsú rendezésnek hívjuk. Ha két rekord első kulcs szerinti értéke egyezik, sorrendjüköt a második kulcshoz tartozó érték fogja megszabni. A lekérdezőrácson a rendezésre kijelöltek közül az első kulcs oszlopának meg kell előznie a második kulcs oszlopát. A név lekérdezést futtatva azt látjuk, hogy a Balogh vezetéknévűek az utónevük szerinti sorrendben szerepelnek.

Mező:	vezetéknév	keresztnév	utca	házsám	település
Tábla:	vendég	vendég	vendég	vendég	vendég
Rendezés:			Nővekő	Nővekő	
Megjelenítés:	☒	☒	☒	☒	☐

Horváth	Boglárka	Lahti utca	44
Lengyel	Zsófia	Mécses utca	46
Nagy	Eszter	Mécses utca	8
Tóth	Letícia	Örs utca	31

A név lekérdezés SQL-nyelvű megfogalmazása:

```
SELECT *
FROM vendég
ORDER BY vezetéknév, utónév;
```

A cím lekérdezés elkészítése semmivel sem nehezebb, mint a név lekérdezésé. A lényeget az eredményhalmaz sorrendjének vizsgálatánál látjuk. A Mécses utcában a 46-os házsám alatt lakó megelőzi a 8-as szám alattit. A sorrend nem az elvárásaink szerint alakul. Nézzük meg, hogy mi az oka! A tábla *Tervező nézetében* látjuk a szerkezetet és azt, hogy a házsám szöveg típusú mező. Idézzük fel a tanultakat! Két szöveg típusú érték sorrendjét az első előtérő karakter sorrendje dönti el. Ezért a szövegként tárolt 46 előrébb kerül a listában, mint a 8. Ennek a tulajdonságnak azért választottuk a szöveg típust, mert a házsám mezőben tároltuk a 2/B értéket is. Ahhoz, hogy a házsámokat szám típusú értékként tárolhassuk – a helyes rendezés érdekében –, az egyéb karaktereket le kell választani rólá. Erre szolgálnak egy-egy űrlapon az épület, illetve lépcsőház mezők.

Mező:	vezetéknév	keresztnév	település	vezetéknév	keresztnév
Tábla:	vendég	vendég	vendég	vendég	vendég
Rendezés:			Nővekő	Nővekő	
Megjelenítés:	☒	☒	☒	☐	☐

Ahogya a cím lekérdezésben, úgy sok más esetben sem tulajdonítunk jelentőséget a mezők megjelenési sorrendjének, az összetett lekérdezés viszont kifejezetten előírja azt. Az oszlopok megjelenítési sorrendje – vezetéknév, utónév, település – és a rendezési előírás sorrendje – település, vezetéknév, utónév – ellentmondóak. Ilyen esetben vegyük fel a rendezési előírásnak megfelelő sorrendben az érintett mezőket, állítsuk be a rendezést, de ne jelenítsük meg azokat, amelyek már előbb szerepeltek a megjelenítési sorrendben. A fenti ábrán egy lehetséges megoldás látszik. Ha valaki SQL-nyelven oldja meg a feladatot, nem kell ilyen „trükköz” folyamodnia:

```
SELECT vezetéknév, utónév, település
FROM vendég
ORDER BY település, vezetéknév, utónév;
```

SQL-nyelven egyéb egyszerűsítési lehetőség is van, a rendezést megadhatjuk a megjelenített oszlop sorszámával is:

```
SELECT vezetéknév, utónév, település
FROM vendég
ORDER BY 3, 1, 2;
```

22. példa: A sorrendileg első rekordok megjelenítése

- Hánykor érkezett a legelső vendég 2020. 10. 06-án? (*legelső*)
- Hánykor távozott az utolsó vendég 2020. 10. 06-án? (*legutolsó*)
- Melyik nap kértek először desszertet? (*desszert*)
- Melyik volt az első öt olyan nap, amikor desszertet kértek? (*desszert5*)

jelenése azonban zavaró, hiszen nem az összes, hanem csak a legelső válaszol a kérdésre. A lekérdezőrácsban kialakított feltétellel együtt megjelölhetjük, hogy az előállt lista elejéről hány elemet jelenítsen meg. Ezúttal az 1 értéket írjuk a lekérdezés visszatérési tulajdonságához. Ez egyenértékű a lekérdezés *Tulajdonságlap > Csúcsérték* beállítással.

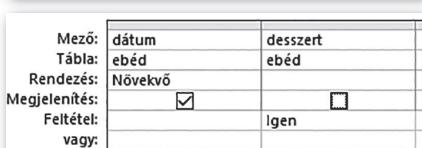
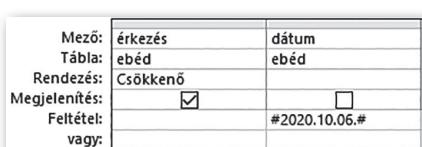
A *legelső* lekérdezés SQL-nyelven:

```
SELECT TOP 1 érkezés
FROM ebéd
WHERE dátum =#10/6/2020# ORDER BY érkezés;
```

A *legutolsó* távozó vendég esetén megint a sorba rendezés a kulcs, csak a lista utolsó elemét kell választanunk. Mivel az adatbázis-kezelő programok csak az első néhány elem megjelenítésére képesek, ezért meg kell fordítanunk a rendezés irányát a megoldáshoz. A lekérdezéshez tartozó visszatérési értékek számát az ábrán nem jelöltük.

A *legutolsó* lekérdezés SQL-nyelven:

```
SELECT TOP 1 érkezés
FROM ebéd
WHERE dátum =#10/6/2020# ORDER BY érkezés DESC;
```


Csúcsérték	1
Egyedi értékek	Igen

A legelső kérdésre az előzőleg megoldott feladatok alapján könnyen tudnánk válaszolni. Növekvő sorrendbe állítjuk az érkezési időket, és leolvassuk az első értéket az érkezések oszlopából. A sok érték meg-

jelenése azonban zavaró, hiszen nem az összes, hanem csak a legelső válaszol a kérdésre. A lekérdezőrácsban kialakított feltétellel együtt megjelölhetjük, hogy az előállt lista elejéről hány elemet jelenítsen meg. Ezúttal az 1 értéket írjuk a lekérdezés visszatérési tulajdonságához. Ez egyenértékű a lekérdezés *Tulajdonságlap > Csúcsérték* beállítással.

A *legutolsó* távozó vendég esetén megint a sorba rendezés a kulcs, csak a lista utolsó elemét kell választanunk. Mivel az adatbázis-kezelő programok csak az első néhány elem megjelenítésére képesek, ezért meg kell fordítanunk a rendezés irányát a megoldáshoz. A lekérdezéshez tartozó visszatérési értékek számát az ábrán nem jelöltük.

A *legutolsó* lekérdezés SQL-nyelven:

```
SELECT TOP 1 érkezés
FROM ebéd
WHERE dátum =#10/6/2020# ORDER BY érkezés DESC;
```

A *desszert* lekérdezés futtatása nem várt eredményt hoz. Hiába állítottuk a visszatérési értékek számát 1-re, vég nélkül sorolja a 2020.10.01. értéket. A desszertrendelés egyáltalán nem különleges, ezért már a legelső napon is sok vendég megtette. Az Access program nem tud választani az egyező értékek közül, így az összeset megjeleníti.

Ez nem jelenti azt, hogy a feladatot ne tudnánk megoldani jelenlegi tudásunkkal. Korábban meg tanultuk kiszűrni az ismétlődéseket. A *Tulajdonságlapon* az egyedi értékek beállítása eltávolította az eredményhalmaz ismétlődő rekordjait, ha most ezt alkalmazzuk, az elvárt értéket, egyetlen dátumot

kapunk. Elgondolkodhatunk azon, hogy vajon először az ismétlődéseket távolítja-e el, azután korlátozza a megjelenített sorok számát, vagy fordítva. Ezt a *desszert5* lekérdezést elkezítve magunk is megválaszolhatjuk.

A **TOP n** módosító segítségével a megjelenített rekordok számát az első *n* darabra korlátozzuk. A program nem rangsorolja a kulcskifejezés szerint egyező értékeket, így az *n*. rekorddal egyezők mindeneket megjelennek. (Az SQL-szabvány nem ismeri a TOP módosítót, abban a hasonló szerepű LIMIT található meg, amit a lekérdezés végén kell megadni.)

Feladatok

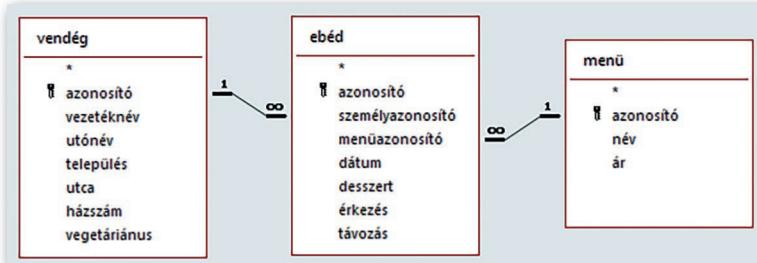
Oldjuk meg a feladatokat a *városok* adatbázist használva, lekérdezőracs segítségével!

- a) Listázzuk ki a megyei jogú városokat betűrendben! (*f8a*)
- b) Adjuk meg azon városok nevét és lélekszámát, amelyek nevében a város vagy a falu karakterszorozat szerepel! (*f8b*)
- c) Határozzuk meg a három legnagyobb területű várost! (*f8c*)
- d) Melyik a legkisebb népességű város azon nem megyei jogú városok közül, amelyek területe a 200 km²-t meghaladja? (*f8d*)

Adatok több táblából

Az eddigi feladatok megoldásához elegendő volt egyetlen tábla adataival dolgozni. Sokszor olyan problémákat oldunk meg, amelyekhez egyszerre több tábla adatait kell használnunk.

Amikor a feladatmegoldás során használt táblákat létrehoztuk, meghatároztuk a közöttük lévő kapcsolatokat is. Ha felhasználjuk ezeket a kapcsolatokat, akkor az egymással összefüggésben álló táblákat tekinthetjük úgy is, mint egyetlen – olykor gigantikus méretű – **virtuális táblát**. Ez a tábla fizikailag nem létezik, de egy, több táblát használó lekérdezéssel el tudjuk készíteni, ahogy az alábbi ábrán látható is.

► Az étkezés adatbázis szerkezete

Mező:	vezetéknév	utónév	település	utca	házsám	vegetáriánus	dátum	desszert	érkezés	távozás	név	ár
Rendész:	vendég	vendég	vendég	vendég	vendég	vendég	ebéd	ebéd	ebéd	ebéd	menü	menü
Megjelenítés:	☒											
Feltétel:												
vagy:												
vezetéknév	utónév	település	utca	házsám	vegetáriánus	dátum	desszert	érkezés	távozás	név	ár	
Bakos	Gergely	Felsőváros	Rakéta utca	27	☐	2020.10.12.	☐	12:10:05	12:24:04	húsimádó		1410
Bakos	Gergely	Felsőváros	Rakéta utca	27	☐	2020.10.22.	☐	11:42:14	11:56:02	tésztás		1290
Bakos	Gergely	Felsőváros	Rakéta utca	27	☐	2020.10.20.	☐	12:34:21	12:47:12	tésztás		1290
Bakos	Olivér	Nagyfalu	Rezeda dűlő	39	☐	2020.10.15.	☐	13:28:34	13:41:31	diétás		1380
Bakos	Olivér	Nagyfalu	Rezeda dűlő	39	☐	2020.10.02.	☒	13:21:01	13:34:42	húsimádó		1410
Bakos	Olivér	Nagyfalu	Rezeda dűlő	39	☐	2020.10.20.	☐	13:35:09	13:48:06	diétás		1380

► Az étkezés adatbázis összetartozó adatai

Az ábrán látható, összetartozó adatokat előállító lekérdezés SQL-nyelven:

```

SELECT vendég.vezetéknév, vendég.utónév, vendég.település, vendég.utca,
       vendég.házsám, vendég.vegetáriánus,
       ebéd.dátum, ebéd.desszert, ebéd.érkezés, ebéd.távozás,
       menü.név, menü.ár
FROM vendég, ebéd, menü
WHERE vendég.azonosító=ebéd.vendégazonosító
      AND ebéd.menüazonosító=menü.azonosító
ORDER BY vendég.vezetéknév, vendég.utónév
    
```

(A tábla nevét csak akkor kötelező a mezőnél elő írni, ha a felhasznált táblákban az adott mezőnél több helyen is előfordul.)

Ha visszagondolunk a fejezet elején tanultakra, akkor eszünkbe juthat, hogy ez a táblázat a normalizálás előtti állapotot mutatja. Nagyon nagy a redundancia, hiszen a nevek, címek sokszor szerepelnek, és számtalan sorban olvasható a menü neve és ára is. Innen emeltük ki a vendégek és a menük adatait egy-egy külön táblába. Vegyük észre, hogy a táblának

pontosan annyi sora van, mint az ebéd táblának, és oszlopainak száma az egyes táblák oszlopszámának összege.

A lekérdezések elkészítéséhez nemcsak táblákat, hanem a lekérdezések eredményeként előálló virtuális táblákat is használhatunk. A későbbiekben ezt – a táblákat egyesítő – lekérdezést használjuk majd fel. Ezt megtehetjük, ha meg akarjuk tudni, hogy Bakos Gergely mely napokon milyen menüt választott, azonban felesleges, ha Bakos Olivér címére vagyunk kíváncsiak. Utóbbi kapcsán miért dolgoznánk több mint 4000 rekorddal, ha ehhez elegendő kevesebb mint 200 vendég adatait átnézni?

Tehát, ha egy táblát felhasználva nem tudunk válaszolni egy kérdésre, akkor használjuk fel pontosan csak azokat, amelyek a megoldáshoz szükségesek, de ne többet. Érdemes néhány példán keresztül megismerni, hogy mire kell figyelni a táblák kiválasztásánál.

23. példa: Több tábla használata

- Határozzuk meg, hogy Bakos Gergely melyik nap milyen menüt választott! A lista legyen dátum szerint rendezett! (*Bakos*)
- Adjuk meg, hogy 2020. október 6-án melyik menüt szolgálták fel az elsőnek érkező vendégek! (*első*)
- Listázzuk ki azokat a vegetáriánusokat, akik nem csak vegetáriánus menüt rendeltek! (*vegetáriánus*)

A *Bakos* lekérdezésben a négy szükséges mező három táblában található, ezért minden mezőt használnunk kell. Amikor a lekérdezéskészítés első lépéseként kiválasztjuk a táblákat, a beemeltek között megjeleníti azokat a kapcsolatokat, amelyeket az adatbázis létrehozása során meghatározunk. A feltétel beírását és a rendezés megadását követően készen is van a lekérdezés.

Mező:	dátum	név	vezetéknév	utónév
Tábla:	ebéd	menü	vendég	vendég
Rendezés:	Növekvő			
Megjelenítés:	☒	☒	☐	☐
Feltétel:			"Bakos"	"Gergely"
vagy:				

Az első lekérdezésben a menü *nevét* kell megjeleníteni, a *dátum* mezőre állítunk be feltételt, a sorrendet pedig az érkezés mező szabja meg. Az *ebéd* és a *menü* táblára van szükségünk, amelyek között kapcsolat van. Az eredményhalmaznak csak az első elemét kell megjeleníteni. Az ábra négy része ezeket a beállításokat minden mutatja. Ennek eredménye egyetlen szó, mely szerint diétás menüt szolgáltak fel.

Mező:	név	dátum	érkezés
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Rendezés:			Növekvő
Megjelenítés:	☒	☐	#2020.10.06#
Feltétel:			
vagy:			

A vegetáriánus lekérdezésben a neveket kell megjelenítenünk a vendég táblából, a feltétel pedig a vendég és a menü tábla mezőire vonatkozik. Látszólag csak két táblát igényel, a vendég és a menü táblákat. Ha ezt a kettőt vesszük fel, és a lekérdezőracs tartalmát az ábra szerint alakítjuk, akkor az eredményhalmaz 60 rekordot tartalmaz. Több mint 4000 ebédelésből nem olyan sok ez. Jelenítsük meg a menük nevét is, és rendezzük betűrendbe a neveket! Furcsának tűnik, hogy minden vegetáriánus vendéghez mindhárom nem vegetáriánus menü hozzátarozik. Mivel két olyan táblát használtunk, melyek között nem volt kapcsolat, ezért a 20 vegetáriánushoz minden 3 lehetséges menüt hozzárendelte, ezért kaptunk eredményül 60 sort.

Mező:	vezetéknév	utónév	vegetáriánus	név
Tábla:	vendég	vendég	vendég	menü
Rendezés:			☐	☐
Megjelenítés:		☒		
Feltétel:				
vagy:			Igaz	<> "vegetáriánus"

Vegyük fel az ebéd táblát is! A lekérdezőrácson nem módosítva 62 rekordot kapunk, de egyetlen esetben sem szerepel a húsimádó menü. Itt pontosan azok az ebédek szerepelnek, ahol a vegetáriánusok nem vegetáriánus menüt rendeltek.

Ahhoz, hogy pontosan a kérdésre válaszolunk, állítsuk be az egyedi értékek megjelenítését a Tulajdonságlapon! Láthatjuk, hogy 20 személyből 19 fő élt ilyen választással.

Ha egy adatbázis több táblából áll, a lekérdezést úgy építjük fel, hogy kiválasztjuk azokat a mezőket, amelyeket meg kell jelenítenünk, és azokat, amelyekre feltétel vonatkozik. A lekérdezésbe beemeljük azokat a táblákat, amelyekben szerepel kiválasztott mező. Ha az így kiválasztott táblák között nincs kapcsolat, akkor kiválasztjuk azokat a táblákat is, amelyek segítségével a kapcsolat meghatározható.

Egyedi kapcsolatok

Az eddigi lekérdezésekben azokat a táblák közötti kapcsolatokat használtuk, amelyeket az adatbázis készítése során határoztunk meg. Előfordulhatnak olyan esetek is, amikor nem erre vagy nem csak erre van szükség. A városok adatbázis kapcsán erre látunk példát.

24. példa: Előre nem megadott kapcsolatok használata

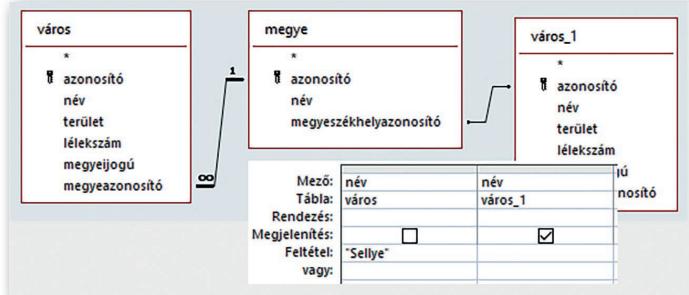
- Melyik város Heves megye székhelye? (Heves)
- Mi a székhelye annak a megyének, ahol Sellye található? (Sellye)

megye	város
* azonosító név megyeszékhelyazonosító	* azonosító név terület lélekszám megyejogú megyeazonosító

Mező:	név	név
Tábla:	megye	város
Rendezés:		
Megjelenítés:	☐	☒
Feltétel:	"Heves"	
vagy:		

A Heves lekérdezésben egy város nevére vagyunk kíváncsiak, és a megye nevét ismerjük. Természetesen minden táblát használnunk kell. A kérdést nem tudjuk megválaszolni az adatbázisban adott táblák közötti kapcsolattal, mert az a városhoz rendel megjelent, nekünk pedig a megyéhez kell város. A megye táblában a megyeszékhelyazonosító tulajdonság idegenkulcs-szerepű, most az általa megadott kapcsolatra van szükségünk. A táblák választásakor automatikusan bekerülő kapcsolatot törölünk kell, és az ábrán láthatót létrehozni.

Azt meg tudjuk mondani, hogy Sellye melyik megyében van. Ha ismerjük Sellye megyéjét, akkor – az előző lekérdezés alapján – képesek vagyunk meghatározni, hogy mi a megyeszékhelye. Aki gondolja, el is készítheti a megyét meghatározó lekérdezést, majd azt az ábra szerint a város tábla újból felvételével kiegészítve meg tudja alkotni a Sellye lekérdezést. Ebben a lekérdezésben sem csupán az adatbázisban megtalálható eredeti kapcsolatot használtuk, hanem egy újat is.

A Sellye lekérdezés SQL-nyelvű megoldása:

```
SELECT város_1.név
FROM város, megye, város AS város_1
WHERE város.megyeazonosító=megye.azonosító
      AND megye.megyeszékhelyazonosító=város_1.azonosító
      AND város.név="Sellye";
```

Feladatok

Oldjuk meg a feladatokat a javítás adatbázist használva, lekérdezőracs segítségével!

- Hatózzuk meg, mikor dolgoztak a Pellérdi úton! (f9a)
- Listázzuk ki, hogy ki, mikor és milyen típusú problémát javítattott 2019-ben! (f9b)
- Hatózzuk meg, ki volt az első ügyfele a cégnél! (f9c)
- Adjuk meg, milyen típusú munkához tartozott a legnagyobb értékű javítás! (f9b)

Számított értékek

Emlékezzünk vissza az adatbázis-tervezés bemutatása során használt, diákokról szóló típusmondatra és táblázatra! Ott arra jutottunk, hogy nem tároljuk el a diákok korát, hiszen az folyamatosan változik, helyette a születési évet (dátumot) rögzítjük, mert abból mindenki tudjuk számítani a kort. Szinte alig van olyan adatbázis, amelyben nem tudunk számítást igénylő problémát kitűzni.

25. példa: Matematikai műveletek használata

A városok adatbázisban a népsűrűséget, az étkezés adatbázisban az adott napon az ebédért fizetett összeget, a javítás adatbázisban a munkadíjat kell kiszámítanunk. A számítások során sokszor csak a matematikából ismert műveleteket kell használnunk, de előfordulhat, hogy az itt tanult függvényeket is alkalmaznunk kell.

- Határozzuk meg a városok adatbázisban a Tolna megyei városok népsűrűségét! A városokat népsűrűség szerint csökkenően jelenítsük meg! (*Tolna*)
- Az étkezés adatbázis adatait használva listázzuk ki azok nevét, akik kevesebb mint 12 perc alatt végeztek az ebéddel! Írassuk ki az érkezési és távozási időt, majd értelmezzük az eredményt! (*kisebb12*)
- A javítás adatbázis adatai alapján határozzuk meg a 2018-as év számláinak végösszegét! Egy munkaóra díja 3500 Ft. A befizető neve, címe és a végösszeg jelenjen meg! (*fizetendő*)
- A javítás adatbázis adatai alapján adjuk meg, kik voltak azok, akik – bár befejezték nálatuk a munkát – csak a befejezést követő évben fizettek! Az ügyfél azonosítója és neve jelenjen meg! (*jövőre*)

város.név	Kif1
Szekszárd	330,234732031575
Dombóvár	229,599898063201
Nagymányok	206,647940074906
Bonyhád	177,945661214306
Tolna	155,522724074856
Paks	120,865784008307
Simontornya	113,479160508424
Báta	95,5167531854648
Dunaföldvár	75,7763417698797
Tamási	70,6208128628852
Gyöngyös	48,6224088165836

A *Tolna* lekérdezés elkészítésénél a népsűrűség meghatározása jelenti az újdonságot. A népsűrűség nem más, mint két mező értékének hányadosa: *lélekszám/terület*. Ezt a kifejezést begépelhetjük, vagy a lekérdezőrácson a mező sorában a *helyi menü > Szerkesztés...* pontját választva ki is kattintgathatjuk. Utóbbi megoldásnak a hasonló bonyolultságú képleteknél csak annyi előnye van, hogy a gépelési hibáktól megvéd benünket.

A lekérdezést futtatva az ábrán látható eredményt kapjuk. A képet alaposan megnézve néhány szokatlan doleg tűnik fel. A népsűrűség oszlopának fejében a *Kif1* szöveg olvasható, a népsűrűség értékénél indokolatlanul sok tizedesjegy van, valamint a városok oszlopa felett a *város.név* látható. Azt szoktuk meg, hogy a lekérdezések eredményét megnézve az eredménytáblázat első sorában a mezőneveket olvashatjuk. A népsűrűség nem egyetlen mezőt jelöl, hanem kettőnek a hányadosát. Ilyen esetben az Access program az oszlopot automatikusan elnevezi. A népsűrűség oszlopa a *Kif1* nevet kapta. Az első oszlopból a mező neve azért egészült ki a tábla nevével, mert a felhasznált táblák közül legalább

Mező:	város: név	népsűrűség: [lélekszám]/[terület]	név
Tábla:	város	Csökkenő	megye
Rendezés:	☒	☒	☐
Megjelenítés:			-Tolna-
Feltétel:			
vagy:			

kettő tartalmazott név nevű mezőt, így a tábla neve tette egyértelművé, hogy melyikkel dolgozunk. Ha visszaváltunk a lekérdezőracsra, akkor a *Kif1* szöveget ott is megtaláljuk: *Kif1: [lélekszám]/[terület]*. Egy oszlopot mi magunk is elnevezhetünk, ha a mező sorban a mezőnév vagy kifejezés előbeírjuk a kívánt feliratot, attól kettősponttal elválasztva.

A tizedesjegyek számának csökkentése is egyszerű feladat. A lekérdezőrácson ki kell választani az érintett mezőt, majd megjeleníteni a *Tulajdonságlapját*. A *Formátum* és a *Tizedesjegyek* sorában kell az ábra által megjelenített beállításokat megtennünk.

A *Tolna* lekérdezés SQL-nyelvű megoldása (a kerekítést az SQL-lekérdezésben kerekítő függvényvel lehet előállítani, míg az Accessben készített megoldás formázással jelenítette meg):

```
SELECT város.név AS város, Round(lélekszám/terület, 0) AS népsűrűség
FROM város, megye
WHERE város.megyeazonosító=megye.azonosító
      AND megye.név="Tolna"
ORDER BY 2 DESC;
```

Általános	Megjelenítés
Leírás	
Formátum	Rögzített
Tizedesjegyek	0
Beviteli maszk	
Cím	

Mező:	vezetéknév	utónév	[távozás]-[érkezés]
Tábla:	vendég	vendég	
Rendezés:			Csökkenő
Megjelenítés:	☒	☒	☐
Feltétel:			<#0:12:00#
vagy:			

A kisebb12 lekérdezésben két időértéket tartalmazó mező különbségét kell meghatározni. Gondolunk vissza arra, amikor a dátum és idő típusú adatokkal ismerkedtünk! Valójában számértékekről van szó, csak a megjelenítési formátum az idő. A dátumot az egész-

rész adja, a napon belüli időpontot pedig a törtrész. Ellenőrzésképpen jelenítsük meg a különbség értékét is! Nem meglepő, hogy nemnegatív, egynél kisebb valós számokat látunk. Az előző lekérdezésnél lát-

ható módszerrel megpróbálhatjuk az időformátumra alakítást, de erre itt nincs mód a *Tulajdonságlap* segítségével. Jelenítsük meg az érkezés és a távozás időpontját is! Az a meglepő, hogy az érintett rekordok mindegyikében pontosan 12 percig tartó ebédeket látunk, tehát egyik sem teljesíti a feltételt. Nos, ez igaz, az ok a számítógép számábrázolásában keresendő. Mivel a 12 perc pontosan 120-ad része az 1 nap időtartamnak, ezért szorozzuk meg 120-szal a különbség értékét! Azt fogjuk látni, hogy nem 1 egészet kapunk eredményül, hanem annál egy nagyon kicsivel kisebb számot, az eltérést a 15. tizedesjegyben találjuk.

Természetesen nem várjuk el, hogy mindenki ilyen szintű alapossággal vizsgáljon meg minden feladatot, de fontos, hogy bemutassuk, bizony az elvileg helyes megoldással is kaphatunk hibás eredményt. Az idő óra, perc, másodperc részből áll. Ezek egészek. Ha ezeket használjuk, nem jelenik meg a valós számok ábrázolásából adódó probléma. Nézzük azt a feltételt, amely erre épül:

$$\text{Hour} ([\text{távozás}]) * 3600 + \text{Minute} ([\text{távozás}]) * 60 + \text{Second} ([\text{távozás}]) - (\text{Hour} ([\text{érkezés}]) * 3600 + \text{Minute} ([\text{érkezés}]) * 60 + \text{Second} ([\text{érkezés}])) < 720$$

Mező:	☐	☒	☒	☐	☒
Tábla:	☐	☒	☒	☐	☒
Rendezés:					
Megjelenítés:					
Feltétel:					

Ha ezt a feltételt használjuk, a helyes eredményt kapjuk, mert az eredménylista üres lesz.

A fizetendő lekérdezés azt mutatja, hogy a számításhoz szükséges mezőket lehet, hogy több táblából kell összegyűjtenünk. A fizetendő oszlopában szereplő számok pénzösszegek. Állítsuk be a mező megjelenítését tartalmának megfelelően, azaz jelenjen meg a pénz nem is! Ezt a Tolna lekérdezés mintájára könnyen megoldhatjuk.

Mező:	☐	☐	☐	Mező:	☐	☐	☐
Tábla:	☐	☒	☒	Tábla:	☐	☒	☒
Rendezés:				Rendezés:			
Megjelenítés:				Megjelenítés:			
Feltétel:				Feltétel:			
vagy:				vagy:			

A jövőre feladathoz a fenti ábrákon látható két lekérdezést készítettük. Futtatásuk eredménye ugyanaz a lista. Vajon mindenki helyes?

Az első esetben a feltétel szerint a fizetés éve későbbi, mint a befejezés idejének éve. A második megoldás azt mondja, hogy a fizetés évének és a befejezés évének különbsége pontosan 1. Vegyük észre, hogy az első megoldás megadhat olyan ügyfelet is, aki elvégezte a munkát 2019-ben, de már 2021 volt, amikor fizetett, tehát a lista elvileg tartalmazhat olyan adatsort is, amely nem felel meg a leírásnak. A helyes megoldáshoz egy számítás vezetett. Ettől eltérő megoldást is adhatunk, de azt nem tudjuk elkerülni, hogy számítást végezzünk.

Feladatok

Oldjuk meg a következő feladatokat lekérdezőrács segítségével!

- A javítás adatbázis adatai alapján határozzuk meg, hogy a 2018 márciusában és áprilisában bejelentett munkák esetén a bejelentést követően hány nappal fejezték be a munkát! A befizető neve, címe és az eltelt napok száma jelenjen meg! (f10a)
- A javítás adatbázis adatai alapján adjuk meg, mely munkáknál fordult elő, hogy az anyagköltség a duplája volt a kiszállási díjnak! (f10b)
- Az étkezés adatbázis adatait használva listázzuk ki, hogy 2020. 10. 08-án kik ebédeltek a leghosszabb ideig! A három legtöbb időt eltöltő nevét adjuk meg! (f10c)
- Az étkezés adatbázis adataiból dolgozva adjuk meg, hogy az egyes vendégek menynyit fizettek 2020. 10. 08-án! A desszert aznap 500 Ft-ba került. Ügyeljünk arra, hogy az érték helyes legyen a desszertet fogyasztó és nem fogyasztó vendégek esetén is! A vendég neve és a számla összege jelenjen meg! (f10d)

Aggregáló függvények

Az eddig szerzett tudásunkkal már sok problémát meg tudunk oldani, de több, a maga természetességében megfogalmazott feladattal nem boldogulunk. Azt bármely nap esetén meg tudjuk válaszolni, hogy mikor érkezett az első vendég, és mikor távozott a legutolsó, de ehhez két lekérdezésre van szükségünk. Hát még akkor milyen nehéz helyzetben lennének, ha ezt az étterem minden munkanapjára meg kellene adnunk! Ez utóbbihoz először még a dátumokat is ki kellene gyűjtenünk, ráadásul egy újabb dátum bejegyzését nem követné a megoldás.

26. példa: Az aggregáló függvények használata

Az étkezés adatbázist használva oldjuk meg az alábbi feladatokat!

- Adjuk meg egyetlen lekérdezéssel, hogy 2020. 10. 08-án mikor érkezett az első vendég, és mikor távozott a legutolsó! (*tölig*)
- Listázzuk ki, hogy az egyes napokon mikor érkezett az első vendég, és mikor távozott a legutolsó! (*tölinaponta*)
- Határozzuk meg, hogy az egyes napokon hányan kértek desszertet! (*desszertnaponta*)
- Adjuk meg, hogy mely napokon kért legalább 100 fő desszertet! (*desszert100*)

Mező:	Nyitás: érkezés	Zárás: távozás	dátum
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Összesítés:	Min	Max	Where
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☐
Feltétel:			#2020.10.08.#
vagy:			

A *tölig* feladatot két lekérdezéssel meg tudjuk oldani, egyikben az érkezés szerint növekvően, a másikban a távozás szerint csökkenően rendezve a rekordokat. Akár azt is meg tudjuk adni, hogy melyik vendég volt az. E két

érték megadását egyszerűbben is megoldhatjuk. Az egyik oszlop legkisebb és egy másik legnagyobb értékét határozzuk meg az adott dátumra szűrés mellett! A lekérdezőrácson jelenítsük meg az érkezés, távozás és dátum mezőket, majd kattintsunk a Lekérdezéstervezés > Megjelenítés/elrejtés > Összesítés gombra! Ennek hatására egy új, Összesítés nevű sor jelenik meg a rácson. Mivel az érkezés legkisebb értékére van szükségünk, az összesítés sorának lenyíló listájából válasszuk ki a **MIN**, a távozásnál pedig a **MAX** értékeit! A dátum oszlopában a **WHERE** elem szerepeljen. A futtatás eredménye egyetlen értékpár lesz, az október 8-i adatok.

A *tölig* feladat SQL-nyelvű megoldása:

```
SELECT Min(érkezés) AS nyitás, Max(távozás) AS zárás  
FROM ebéd  
WHERE dátum=#10/08/2020#;
```

Mező:	Nyitás: érkezés	Zárás: távozás	dátum
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Összesítés:	Min	Max	Group By
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☒
Feltétel:			
vagy:			

A *tölinaponta* feladattal látszólag nehéz megbirkózni, hiszen az előző megoldás kibővítéséhez mindenkiéppen ismernünk kellene a dátumok listáját. Készítsünk másolatot a *tölig* lekérdezésről, majd módosítsuk azt! Törljük a dátumot a feltételből, majd az Összesítés sorában a **WHERE** szót cseréljük a **GROUP BY** kifejezésre! A lekérdezést futtatva pontosan a kívánt listát kapjuk. A **GROUP BY** választásakor az történik, hogy a program az adott oszlopan szereplő mező vagy kifejezés szerint

rögzít a dátumot a feltételből, majd az Összesítés sorában a **WHERE** szót cseréljük a **GROUP BY** kifejezésre! A lekérdezést futtatva pontosan a kívánt listát kapjuk. A **GROUP BY** választásakor az történik, hogy a program az adott oszlopan szereplő mező vagy kifejezés szerint

csoportokat képez az egyéb feltételeknek megfelelő rekordokból. Ezt követően a program minden ilyen csoportban meghatározza és megjeleníti a minimális és a maximális értéket. Figyeljünk arra, hogy ekkor a *dátum* oszlop megjelenítését be kell kapcsolnunk.

A *tólignaponta* feladat SQL-nyelvű megoldása:

```
SELECT Min(érkezés) AS nyitás, Max(távozás) AS zárás, dátum
FROM ebéd
GROUP BY dátum;
```

Mező:	Nyitás: érkezés	Zárás: távozás	dátum
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Összesítés:	Min	Max	Group By
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☒ #2020.10.08.#
Feltétel:			
vagy:			

ki ezt a lekérdezést a dátumra vonatkozó feltétellel! Lefuttatva a lekérdezést, a megjelenített rekord egyezik azzal, amit a *tólignál* láttunk. Vajon eltér-e, és ha igen, miben a *tólig* és *tóligmásképp*? Amikor a dátum a **WHERE** alatt szerepel, a program kigyűjti a feltételnek megfelelő rekordokat, majd azokra alkalmazza a minimum és a maximum meghatározását. Ha a **GROUP BY** oszlopába írjuk a feltételt, akkor először – ebben a feladatban – elvégzi a csoportosítást, tehát minden dátumra megállapítja a minimum- és a maximumértékét, majd ebből az eredményhalmazból szűr. Ez a második megoldás erőforráspazarló, hiszen így minden dátumra el kell végeznie a számítást, míg az első esetben csak az adott dátumhoz tartozó rekordokra.

A *tóligmásképp* lekérdezés SQL-nyelven:

```
SELECT Min(érkezés) AS nyitás, Max(távozás) AS zárás
FROM ebéd
GROUP BY dátum
HAVING dátum=#10/08/2020#;
```

Mező:	dátum	desszert	desszertek: azonosító
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Összesítés:	Group By	Where	Count
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☐	☒
Feltétel:		Igaz	
vagy:			

A *desszertnaponta* feladat megoldásánál már tudjuk, hogy az összesítés bekapsolása a lényeges pont. Természetesen itt is dátum szerint csoportosítunk, a desszertre vonatkozó feltételnél pedig tudatosan a **WHERE**-t használjuk. Gyakran elkövetik azt a hibát, hogy valamelyik feltételként felhasznált oszlopnál választják ki a számlálást (**COUNT**) az Összesítés sorban. Ilyenkor a feltétel nem a tábla adataira, hanem az eredménytáblára vonatkozik, ezért céljainktól eltérő eredményt kapunk. A **COUNT** használata során minden olyan rekordot figyelembe vesz, ahol a választott mező nem üres. Mivel a legtöbb mező minden rekordban ki van töltve, ezért látszólag bármielyiket választhatjuk. Biztosan nem hibázunk, ha olyan mezőt választunk, amely sohasem üres. Az azonosító szerepű mező mindig megfelel ennek a kritériumnak.

A *desszertnaponta* lekérdezés SQL-nyelven:

```
SELECT dátum, Count(azonosító)
FROM ebéd
WHERE desszert
GROUP BY dátum;
```

Megnézve az így kapott listát, az egyik sorban megtaláljuk a választ a *tólig* feladat kérdésére. Mi lenne, ha csak ezt listáznánk ki? Készítünk egy másolatot ezúttal a *tólignaponta* lekérdezésből *tóligmásképp* néven! Egészítsük

Mező:	dátum	desszert	desszertek: azonosító
Tábla:	ebéd	ebéd	ebéd
Összesítés:	Group By	Where	Count
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☐	☐
Feltétel:		igaz	≥ 100
vagy:			

A desszert100 feladat megoldása nem más, mint a desszertnaponta módosítása azzal, hogy a darabszámról vonatkozó feltételt megfogalmazzuk. Lényeges, hogy erre itt nem a WHERE-t kell használnunk, mivel a feltétel a számlálás eredményére vonatkozik.

A desszert100 lekérdezés SQL-nyelven:

```
SELECT dátum, Count (azonosító)
FROM ebéd
WHERE desszert
GROUP BY dátum
HAVING Count (azonosító) >= 100;
```

27. példa: A Null értékű mezők hatása az eredményre

A javítás adatbázist használva oldjuk meg az alábbi feladatokat!

- Adjuk meg, hogy hány munka adatai szerepelnek az adatbázisban! (*munkaszám*)
- Listázzuk ki, hogy az egyes években mennyi bevételt könyvelhetett el a cég, ha 5000 Ft-os óradíjjal dolgoztak! Csak azokat a munkákat vegyük figyelembe, amelyeket már ki is fizettek! (*bevételévente*)
- Határozzuk meg, mennyi volt típusonként a javítások átlagos anyagára! (*típusátlag*)

Mező:	munkaszám: id	bejelentve: bejelentés	befejezve: befejezés	fizetve: fizetés
Tábla:	munka	Count	munka	Count
Összesítés:	Count		Count	Count
Rendezés:				
Megjelenítés:	☒	☒	☒	☒
Feltétel:				
vagy:				

munkaszám				
munkaszám	bejelentve	befejezve	fizetve	
1100	1100	1097	1095	

A *munkaszám* lekérdezés első ránézésre a legegyszerűbb feladatok egyike. Valóban az, de nem tanulság nélküli. Az azonosító (*id*) megszámlálása az adatbázisba bejegyzett munkák számát adja. Nézzük meg, hogy milyen eredményt kapunk, ha nem az *id*-t, hanem a *bejelentés*, a *befejezés*, valamint a *fizetés* mezőkre használjuk

a COUNT függvényt! Azt látjuk, hogy a *bejelentve* mezőnél a darabszám egyezik a munkaszámmal. Ez nem meglepő, mert a munkát bejelentéskor veszik fel. A *befejezett* munkák száma természetesen kevesebb az összesnél, és néhány munka még a *befejezettek* közül sincs kifizetve. Azon mezőkbe, amelyek értéke nem ismert, nem kerül semmi, pontosabban egy úgynévezett NULL értéket vesznek fel.

A NULL értékű mezőket az Access nem veszi figyelembe a számlálásnál.

A *bevételévente* lekérdezés csak annyi újdonságot hordoz, hogy a csoportosítást és az összszegzést (SUM) is számított érték alapján végezzük, valamint több táblából használjuk az adatokat a számításhoz.

Mező:	Év: Year([fizetés])	bevétel: Sum([anyagár] + [kiszállásdíj] + 5000*[munkaidő])	fizetés
Tábla:	ebéd	Expression	munka
Összesítés:	Group By		Where
Rendezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☐
Feltétel:			Is Not Null
vagy:			

A bevételévente lekérdezés SQL-nyelven:

```
SELECT Year(fizetés) AS év,
       Sum(anyagár+kiszállásidíj+5000*munkaidő) AS bevétel
  FROM munka, típus
 WHERE munka.típusid=típus.id
   AND fizetés is Not NULL
 GROUP BY Year(fizetés);
```

Mező:	név	átlagár: anyagár
Tábla:	típus	munika
Összesítés:	Group By	Avg
Rendezés:		
Megjelenítés:	☒	☒
Feltétel:		
vagy:		

A típusátlag lekérdezésben az **ÁTLAG** függvény (Avg) alkalmazására látunk példát.

A **MIN()**, **MAX()**, **COUNT()**, **SUM()**, **Avg()** függvényeket **aggregáló** (csoportosító) függvényeknek nevezzük, mert ezeket általában a rekordok meghatározott csoportjaira alkalmazzuk.

Feladatok

Oldjuk meg a feladatokat a városok adatbázist használva, lekérdezőrács segítségével!

- Adjuk meg, milyen lélekszámú a legkisebb magyar város! (f11a)
- Határozzuk meg, hogy hány fő él városban Magyarországon! (f11b)
- Listázzuk ki a megyei jogú városok átlagos lélekszámát! (f11c)
- Határozzuk meg, hogy hány város található Pest megyében! (f11d)
- Listázzuk ki, hogy az egyes megyékben hány város van! A sorrendet a városok száma határozza meg! (f11e)

Segédlekérdezések

Valaha, amikor a mai adatbázisok tábláit még nem a számítógép háttértára őrizte, hanem papírra nyomtatottan használtuk őket, a legtöbb kérdésre több lépésben adtuk meg a választ. Ha meg akartuk határozni, hogy mi a székhelye annak a megyének, ahol Sarkad található, a következő utat jártuk be. Először megkerestük a települések között Sarkadot, leolvastuk a megye nevét, tehát már tudtuk, hogy Békés megye székhelyét kell megtalálnunk. Aztán a megyék táblázatában Békés megyénél megnéztük a megyeszékhely nevét. Tehát két lépés kellett ahhoz, hogy megkapjuk Békéscsabát. Valószínűleg mindenki tud példát mondani arra, amikor a kívánt információhoz – a fentihez hasonlóan – többletpézes út vezet. Sok olyan feladat van, amelyet ma, az adatbázisok korában is így oldunk meg, mert számunkra ez a megoldás természetes útja, vagy másképp nem is lehetséges.

Ha egy lekérdezés elkészítése során más lekérdezéseket is készítünk, és azokat fel is használjuk, **allekérdezésről** beszélünk. A külön elmentett lekérdezést **segédlekérdezéseknek** nevezzük.

Egyes adatbázis-kezelő rendszerekben segédlekérdezések helyett úgynevezett nézet táblákat használhatunk. Ahogy a segédlekérdezés, úgy a nézet tábla is mindig az általa használt táblák aktuális állapotával dolgozik. Ezekből további lekérdezések készíthetők.

A segédlekérdezés és az allekérdezés gyakran egymás alternatívái. A segédlekérdezésekkel felépülő lekérdezések általában könnyebben áttekinthetők, mint az allekérdezést használó megoldások.

28. példa: Segédlekérdezéssel megoldható problémák

A városok adatbázist használva oldjuk meg az alábbi feladatokat!

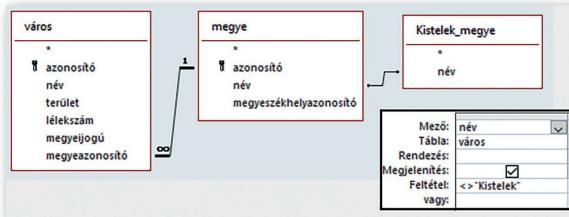
- Készítsünk lekérdezést, amely megadja, mely városok találhatók ugyanabban a megyében, mint Kistelek! Kistelek nevét ne jelenítsük meg! (*Kistelek*)
- Határozzuk meg, hogy mely városok lélekszáma kisebb, mint Visegrád! (*Visegrádnálkisebb*)
- Adjuk meg, hány város területe kisebb az átlagosnál! (*átlagnálkisebb*)
- Listázzuk ki, mely megyékben van ugyanannyi város, mint Hevesben! (*Heves*)

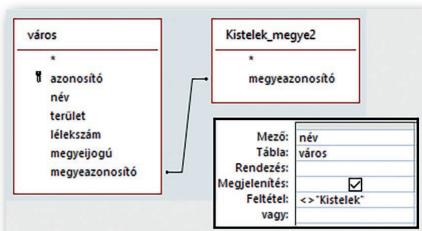
A *Kistelek* feladatra több, egymással egyenértékű megoldást mutatunk. Az első változat illeszkedik leginkább a természetes emberi gondolkodásmódhoz. Először elkészítettük a *Kistelek_megye* lekérdezést, amely két tábla felhasználásával Kistelek megyéjének nevét adja meg. Az ábrán látható, hogy

a válaszadáshoz készített lekérdezésbe nem csupán a két táblát, hanem a *Kistelek_megye* lekérdezést is felvettük mint segédlekérdezést. Két feltételt adtunk meg. Az egyikkel Kistelek megyéjének nevére szűrünk. Ha a feltétel sorában egy lekérdezés vagy tábla egy mező-

jét adjuk meg, akkor a tábla/lekérdezés és a mező nevét is szögletes zárójelbe kell írnunk, és a kettő közé pontot tennünk. A másik szűrési feltétellel pedig kizártuk a megjelenítendő városok közül Kisteleket.

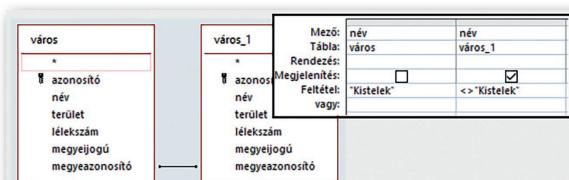
Az előző megoldás jól követhető és logikus, azonban érdemes egy kicsit módosítani, hogy egyszerűbbé váljon. Vegyük észre, hogy a megye nevére vonatkozó feltétel pontosan a *Kistelek_megye* lekérdezés és a *megye* tábla közötti kapcsolat. Ezt grafikusan is megjeleníthetjük a mellékelt ábrának megfelelően.

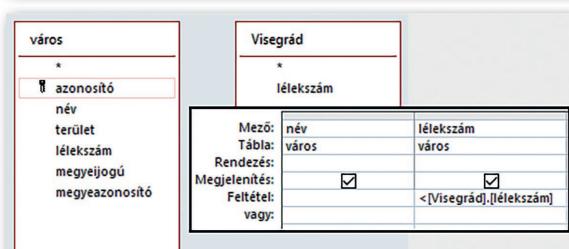
természetesen olyan lekérdezéssel kell előkészítenünk, amely a megye neve helyett a megye azonosítóját adja. Ez a *Kistelek_megye2* lekérdezés, amely csak egyetlen táblát használ. Maga a lekérdezés az ábrán látható formára egyszerűsödik.

A *Kistelek* lekérdezés harmadik megoldásának SQL-nyelvű változata, amely segédlekérdezés helyett allekérdezést használ:

```
SELECT név
FROM város, (SELECT megyeazonosito FROM város WHERE név="Kistelek") AS Kistelek_megye
WHERE város.mgyeazonosito=Kistelek_megye.mgyeazonosito
AND név<>"Kistelek";
```


Az előző három megoldás mindegyike egy lekérdezéssel készítette elő a kérdés megválaszolását. Létezik olyan megoldás is, amely nem igényel pluszlekérdezést, de a város tábla többszöri felhasználását igen. Ez a legközvetlenebb megoldás, hasonlóval már találkoztunk korábban is, de ezt a formát kevesen szokták használni logikai összetettsége miatt.

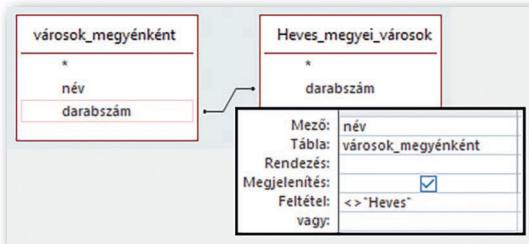
A *Visegrádnálkisebb* lekérdezéshez szükségünk van egy Visegrád lélekszámát meghatározó lekérdezésre. Ezt használjuk fel a következő lépésekben.

Itt nincs mód összekapcsolni egy másik mezővel, hiszen nem egyenlő, hanem kisebb reláció van a keresett városok és a meghatározott szám között. Az ábrán látható feltételt begépelhetjük, ekkor vigyázunk kell, hogy az összes zárójel a helyén legyen, vagy a *helyi menü* > Szerkesztés pontját választva is megalkothatjuk.

Az átlagnálkisebb lekérdezés elkészítéséhez szükségünk van a települések átlagos területére. Nyilván ehhez az értékhez kell viszonyítani az egyes települések területét. A tábla és az átlag értékét adó lekérdezés között nincs kapcsolat, a lekérdezőrácson tudjuk beállítani a szükséges feltételt. Mivel nem a kimenet eredményére szűrünk, ezért az összesítés sorában a WHERE-t kell beállítanunk.

Az átlagnálkisebb lekérdezés megoldásának SQL-nyelvű változata, amely segédlekérdezés helyett allekérdezést használ:

```
SELECT Count (név)
FROM város
WHERE terület<(SELECT AVG(terület) FROM város);
```


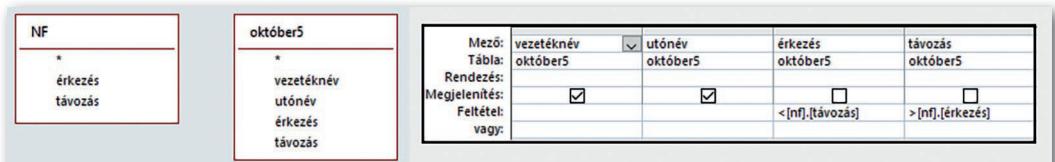
A Heves lekérdezés előkészítéséhez két lekérdezést is praktikus létrehoznunk. Az egyikben meghatározzuk a Heves megyei városok számát, a másikban pedig azt, hogy az egyes megyékben hány város van. Mivel az egyező darabszám a kérdés, ezért ezt a két darabszám mező közötti kapcsolat megadásával is beállíthatjuk.

29. példa: Táblák (és lekérdezések) között többszörös kapcsolat

Az étkezés adatbázist használva oldjuk meg az alábbi feladatokat!

- Készitsünk lekérdezést, amely megadja, kikkel találkozhatott ebéd közben Nagy Ferenc 2020. 10. 05-én! (*találkozás*)
- Határozzuk meg, hogy mely napokon hányan ették ugyanazt a menüt, és választottak ugyanúgy desszertet, mint Németh Sára! (*egyezően*)
- Az előzőhöz hasonlóan határozzuk meg, hogy mely napokon hányan ették ugyanazt a menüt, és választottak ugyanúgy desszertet, mint Németh Sára! Németh Sárát ne számítsuk közéjük! (*nélkül*)

A találkozás lekérdezés elkészítéséhez úgy jutunk közelebb, ha tudjuk Nagy Ferenc 2020. 10. 05-i érkezési és távozási időpontját. Ezt az NF lekérdezés adja meg. Az október5 lekérdezés kilistázza az összes, 2020. 10. 05-én ott ebédelő érkezési és távozási adatait. A két

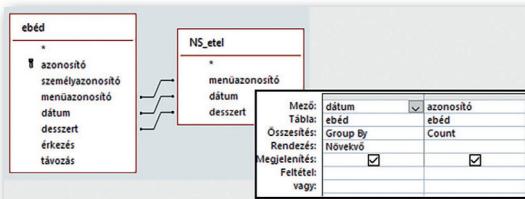
segédlekerdezés segített megszabadulni a probléma szempontjából érdektelen adatoktól, így már koncentráltunk csak a lényegre.

Gondoljuk végig az ábra segítségével, hogy miképpen helyezkedhetnek el az egyes vendégek jelenléti intervallumai Nagy Ferenc érkezési és távozási időpontjához képest!

A piros és kék vonalak ábrázolják két személy jelenlétét egy eseményen. A vonal kezdete az érkezés időpontját, a vége a távozását jelzi. Ha a két vonal legalább részben fedésben van, akkor találkoztak. Találkozásra csak akkor kerül sor, ha a vonalak helyzete egyezik a fenti négy egyikével. Miképpen tudjuk leírni a találkozást az érkezési és távozási időpontokkal? Mikor találkozott a piros a kékkel? Ehhez szükséges, hogy a piros hamarabb érkezzen, mint ahogy a kék távozik, de kell az is, hogy a piros később távozzon, mint ahogy a kék érkezik. Ennek a két feltételnek együtt kell teljesülnie. Ez a találkozással kapcsolatos feltétel legegyszerűbb megfogalmazása.

A fenti meggondolás alapján megfogalmazhatjuk a két segédlekerdezésen alapuló, megoldást adó feltételt. Ez a megoldás több más, intervallumok fedésén alapuló probléma leküzdéséhez is utat mutathat.

Az egyezően lekérdezéshez csak egy segédlekerdezést készítettünk. Az *NS_étel* lekérdezés megadja, hogy melyik napon melyik menüt ette Németh Sára, és azt is, hogy fogyasztott-e desszertet. A fólekérdezésben a segédlekerdezés kimenneti mezőit használjuk fel. Mivel ugyanakkor

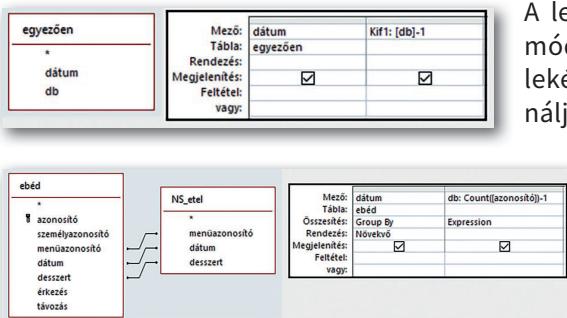
és ugyanazt kell enniük a keresett személyeknek, mint Németh Sárának, ezért a megfelelő mezők egyezésének teljesülnie kell. Ezt beállíthatjuk a lekérdezőrácson, de megadhatjuk az *ebéd* tábla és az *NS_étel* lekérdezés közötti kapcsolatok segítségével is. Itt az utóbbit választottuk. A rács pusztán azt írja le, hogy az egyes napok hányszor fordulnak elő. Fontos megjegyezni, hogy ez a lekérdezés olyan eredményt ad, amelyben Németh Sára is szerepel.

Az egyezően lekérdezés megoldásának SQL-nyelvű változata, amely segédlekerdezés helyett allekérdezést használ:

```

SELECT ebéd.dátum, Count(azonosító)
FROM ebéd,
(SELECT menüazonosító, dátum, desszert
FROM vendég, ebéd
WHERE vendég.azonosító=ebéd.személyazonosító
AND vezetéknév= "Németh"
AND utónév= "Sára"
) AS NS_étel,
WHERE ebéd.dátum=NS_étel.dátum
AND ebéd.menüazonosító=NS_étel.menüazonosító
AND ebéd.desszert=NS_étel.desszert
GROUP BY ebéd.dátum;
    
```

A nélkül lekérdezést látszólag nagyon egyszerű elkészíteni, hiszen egyszerűen le kell vonni egyet az előző eredmény minden sorából. Ezt a matematikai műveletet nem alkalmazhatjuk közvetlenül a lekérdezőrácson.

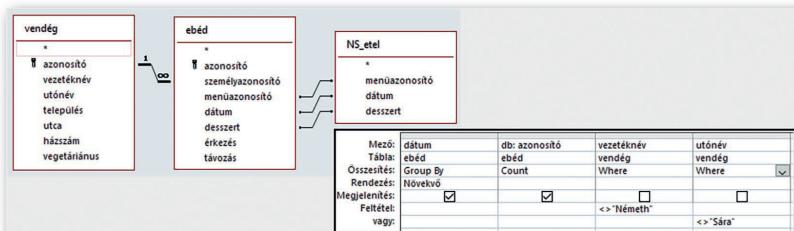
A lekérdezés elkészítésének legegyszerűbb módja, ha az előbb elkészített *egyezően* lekérdezést mint segédlekerdezést használjuk. Ekkor csak annyi a teendőnk, hogy minden ott kapott számértékből kivonunk egyet.

A másik lehetőség az *egyezően* lekérdezés módosításával adódik, de ehhez a mező sorában szerepelő kifejezést, amely a COUNT függvénynél eggyel kisebbet ad eredményül, nekünk kell

begépelnünk. Ha az *Összesítés* gomb be van kapcsolva, és a mező sorában nem mezőnél szerepel, az *Összesítés* sorában általában az *Expression* szót kell kiválasztanunk a listából.

A harmadik lehetőség is egészen kézenfekvőnek tűnik: a megszámoltak közül ki kell zárnunk Németh Sárát. Ehhez az *egyezően* lekérdezést kell kibővítenünk a vendég tábla felvételével. A lekérdezőrácson kell úgy módosítanunk, hogy Németh Sárát ne számlálja. A feltétel megfogalmazásához vissza kell nyúlni a matematikai logikában tanultakhoz, mely szerint a Nem(A és B) kifejezés egyenértékű a Nem(A) vagy Nem(B) kifejezéssel.

Érdekes volt megtapasztalni, hogy egyetlen apró kis változtatás a feladatban jelentős módosítást igényel a megoldásban.

Feladatok

Oldjuk meg a feladatokat a javítás adatbázist használva, lekérdezőracs segítségével!

- Adjuk meg, kik laknak ugyanazon a településen, mint Balogh Attila! (f12a)
- Listázzuk ki, hogy kik fordultak ugyanolyan típusú problémával a céghoz, mint Kovács Emma 2019-ben! (f12b)
- Határozzuk meg, hány számlán szerepelt az átlag kétszeresénél nagyobb anyagköltés 2019-ben! (f12c)
- Adjuk meg, hogy melyek azok a hibatípusok, amelyek a villannal kapcsolatos problémáknál többször fordulnak elő! (f12d)
- Listázzuk ki, hogy mely hibatípusok átlagos időszüksélete nagyobb, mint a klímával kapcsolatos hibák javítási idejének átlaga! (f12e)

Mi van, ha nincs?

Az eddig tárgyalt feladatok mindegyike arra vonatkozott, amit az adatbázis tábláiban közvetlenül megtaláltunk. Ritkábban bár, de előfordulnak olyan kérdések is, amelyek pontosan arra vonatkoznak, ami nem szerepel. Az étkezés adatbázisban rögzítették azt, hogy ki ebédelt 2020. 10. 05-én, de nem szerepel, hogy ki nem ebédelt akkor. Természetesen tudunk válaszolni erre a kérdésre, de csak azzal a megszorítással, hogy az adatbázisban szereplő személyek közül ki nem ebédelt. Gondoljunk vissza arra, hogy mit tanultunk a halmazról matematikából! Akármiről is beszélünk, minden volt egy alaphalmaz. Bármely halmaz került szóba, az ennek az alaphalmaznak egy részhalmaza volt. Értelmeztük a halmaz kiegészítő halmazát, azaz komplementerét. Itt az összes vendég számít alaphalmaznak. Az ebédelők a részhalmaz, amelyet tárolunk, és ennek komplementerére vagyunk kíváncsiak. Tehát adatbázis-kezelésből ezen komplementerhalmaz előállítását kell megismernünk.

A legnagyobb nehézséget nem az jelenti majd, hogy miképpen készítjük a komplementerhalmazt, hanem annak felismerése, hogy mikor van rá szükségünk.

30. példa: Hiányzó adat keresése

A városok adatbázist használva oldjuk meg az alábbi feladatokat!

- Adjuk meg azokat a városokat, amelyek nem megyeszékhelyek! (*nemszékhely*)
- Melyek azok a megyék, amelyekben nincs 50 ezer főnél népesebb város? (*nincsnagy*)

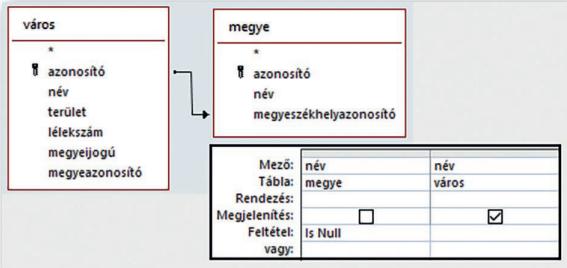
A *nemszékhely* lekérdezés kapcsán azt nézzük meg, ami van, és nem azt, ami nincs. A *megye* táblában a *megyeszékhelyazonosító* adja meg azt a várost, amely a megyeszékhely. Ha

a *megye* és a *város* táblák közötti kapcsolatot közöttük hozzuk létre, akkor nem minden városhoz kapcsolódik megye, és az eredményhalmazba 19 rekord tartozik majd.

Ezt a *megyeszékhely* lekérdezést fogjuk majd átalakítani a cél érdekében. Kattintsunk duplán a két táblát összekötő, kapcsolatot jelző vonalra! A megjelenő párbeszédablakban a két tábla közötti kapcsolatot három különböző módon állíthatjuk be. Ha nem módosítjuk az alapértelmezést (1-es), csak azok a rekordok jelennek meg, amelyekben a két összekapcsolt mezőnek egyezik az értéke. Ha a 3-ast

választjuk, akkor jelen esetben úgy hozza létre a kapcsolatot, ha a *város* tábla minden elemét felsorolja a *város.név* oszlopban, mellé pedig akkor írja be a megye nevét, ha az a megyeszékhely, egyébként a mező üresen marad. A lekérdezés eredménye látszik a képen is.

A *nemszékhely* lekérdezés végleges formáját a következő oldali ábra mutatja. A kapcsolati rajzból leolvasható, hogy a *város* tábla minden eleméhez próbál értéket társítani a *megye* táblából. Fentebb láttuk, hogy a megyeszékhelyek esetén olvasható a megye

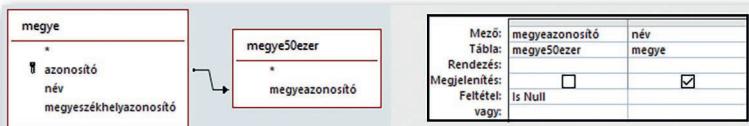
A *nemszékhely* lekérdezés SQL-nyelvi alakja:

```
SELECT város.név
FROM város LEFT JOIN megye ON megye.megyeszékhelyazonosító =
    város.azonosító
WHERE megye.név IS NULL;
```

A *nemszékhely* lekérdezést elkészíthetjük allekérdezéssel is:

```
SELECT név
FROM város
WHERE azonosító NOT IN (SELECT megyeszékhelyazonosító FROM megye);
```

Az allekérdezéses megoldás fejezi ki a legszemléletebb módon a bevezetőben ismertetett gondolatmenetet. Úgy fordíthatjuk hétköznapi nyelvre, hogy klistázzuk azon városok nevét, amelyeknek az *azonosítója* nem szerepel a *megye* táblában tárolt *megyeszékhely-azonosítók* között.

A *nincsnagy* lekérdezést közvetlenül, két táblát használva nem tudjuk elkészíteni. Abból csak azt tudnánk meghatározni, hogy melyikben van legfeljebb 50 ezer fős város. Az viszont nem jelenti azt, hogy nincs nagyobb város. Viszont ha elkészítjük az 50 ezer főnél népesebb városok megyéinek listáját, azt segédlekérdezésként fel tudjuk használni a *nemszékhely* lekérdezésnél megismert formában.

31. példa: Összetett lekérdezések

Az étkezés adatbázist használva oldjuk meg az alábbi feladatokat! Vajon melyik igényli a most szerzett ismereteket, és melyiket tudtuk volna már korábban megoldani?

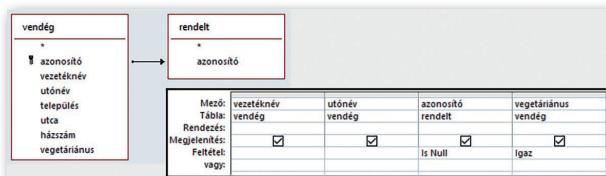
- Készítsünk lekérdezést, amely megadja, hogy kik nem vegetáriánusok! (*nemvegetáriánus*)
- Határozzuk meg, hogy a vegetáriánusok közül ki nem rendelt vegetáriánustól különböző menüt! (*nemrendelt*)
- Adjuk meg lekérdezés segítségével, hogy mely napokon fogyott legfeljebb 80 desszert! (*max80*)

neve, egyébként a mező üres. Az üres mezőkre az **Is Null** kifejezéssel tudunk szűrni, a nem üresekre pedig az **is Not Null** kifejezéssel. Most az előbbit használjuk a feladat megoldása érdekében.

Alapos végiggondolás után a legtöbben azt mondják, hogy a *nemvegetáriánus* és *max80* lekérdezések azok, amelyeket korábban is meg tudtunk volna oldani. Lássuk, valóban így van-e!

Mező:	vezetéknév vendég	utónév vendég	vegetáriánus vendég
Rendelezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☐
Feltétel:			Hamis
vagy:			

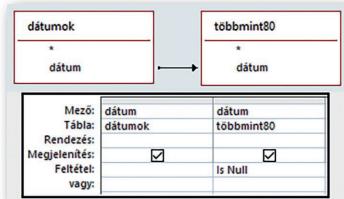
A *nemvegetáriánus* lekérdezéshez valóban nem kell pluszismeret, mivel a vendég tábla tartalmazza ezt a tulajdonságot. Így, ha a vegetáriánus értéke hamis, az illetőt meg kell jeleníteni. Mikor lett volna szükségünk a frissen tanultakra? Ha a vegetáriánusokat – alapvetően ezt a tulajdonságot – egy külön tábla tartalmazza, akkor a probléma hasonló lenne a *nemszékhely* feladathoz.

juj a megoldásban, mégpedig a *vendég* táblához illesztve. A *vendég* táblából mindenki szerepel, a *rendelt* lekérdezésből pedig azok, akiknél a megadott kapcsolatnak megfelelően van vele egyező érték. Ahol nincsenek megjelenített értékek, azokat kell megadnia a lekérdezésnek. Ezen rekordokra az **Is Null** feltétellel szűrünk a rácson – ahogyan az ábra is mutatja.

Mező:	dátum	azonosító	desszert
Tábla:	ebéd	ebéd	
Összesítés:	Group By	Count	Where
Rendelezés:			
Megjelenítés:	☒	☒	☐
Feltétel:		<=80	Igaz
vagy:			

lémá? Látszólag semmi. Próbálunk ki valamit! Jegyezzünk be egy újabb rekordot az *ebéd* táblába 2020. 11. 02-ára! Az 1-es azonosítójú személy C menüt rendelt, és nem kért desszertet. Az érkezés és távozás idejét állítsuk be tetszőlegesen! Futtassuk le az előző lekérdezést! Az eredmény 2020. 11. 02-át nem tartalmazza, pedig aznap csak ezt az egyebet fogyasztották, és így biztosan kevesebben fogyasztottak desszertet 80 főnél. Miért nem szerepel ez a dátum? Mert megszámlálni csak azt lehet, ami volt. Aznap pedig nem volt desszertet fogyasztó.

Hogyan oldható meg ez a probléma? Két segédlekérdezést kell készítenünk. Az egyiknek meg kell adnia az összes dátumot (*dátumok*), a másiknak (*többmint80*) pedig felismerlnia, hogy mely napokon volt több mint 80 fő desszertet fogyasztó. Végül a *dátumok* lekérdezésből – a megszokott módon – meg kell jelenítenünk azokat a napokat, amelyek nem szerepelnek a *többmint80* lekérdezés kimenetében.

Feladatok

Oldjuk meg a következő feladatokat lekérdezőrács segítségével! Van-e olyan, amelyet a most tanult ismeretek nélkül is meg lehet oldani?

- a) A javítás adatbázisban tároltak alapján adjuk meg, kik laknak ugyanazon a településen, mint Balogh Attila! (f13a)
- b) A javítás adatbázis alapján adjuk meg, milyen típusú javításokat végeztetett Katona Lara, amiket Mezei Fanni nem! (f13b)
- c) Az étkezés adatbázis használatával adjuk meg, kik azok, akik soha nem ettek húsimádó menüt! (f13c)
- d) Az étkezés adatbázis alapján állapítsuk meg, milyen menüt nem választott soha Barna Panna! (f13d)
- e) Az étkezés adatbázisban tároltak alapján adjuk meg, kikkel nem találkozott Nagy Dávid 2020. 10. 20-án ebéd közben annak ellenére, hogy aznap ők is ott ebédeltek! (f13e)

Jelentések

A lekérdezések fő célja, hogy a tárolt adatok alapján információhoz jussunk. Nem érdekes, hogy milyen formában jelenik meg, hanem csak a tartalma. Azonban van, amikor fontos, hogy az előállított adatokat könnyen áttekinthetően, a lényeget kiemelve jelenítsük meg. Az eszközt, amellyel ezt a célt elérhetjük, jelentésnek nevezzük.

A jelentés az adatbázisban tárolt adatoknak és az azokból kinyerhető információknak az áttekinthető megjelenítésére szolgál – gyakran nyomtatott formában.

Jelentést készíthetünk táblából vagy lekérdezésből. Jelentés készülhet több táblából is, ha az Adatbáziseszközök Kapcsolatok lapján megadtuk a köztük lévő kapcsolatokat.

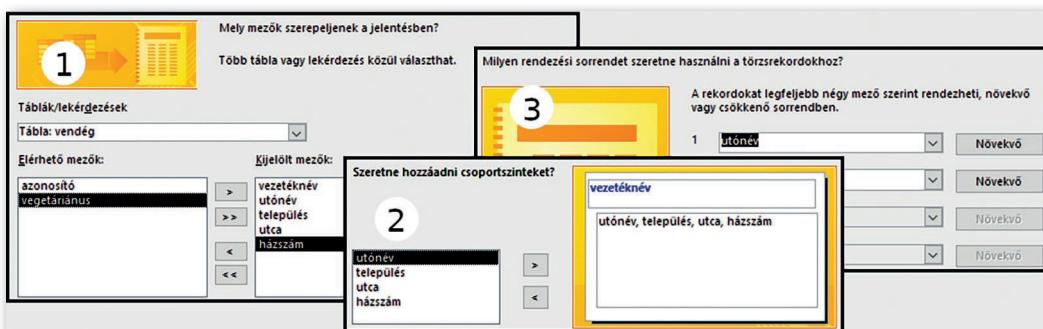
32. példa: Egyszerű jelentés egy tábla alapján

Készítsünk jelentést az étkezés adatbázis vendég táblájából az ábrán látható minta alapján! A személyeket csoportosítuk vezetéknév szerint, azon belül pedig rendezzük az utónevük alapján! Jelenítsük meg a címüket is! Az elkészítés során ügyeljünk arra, hogy minden adat teljes egészében látható legyen! A fejrész tartalma ékezet-helyesen jelenjen meg! Törekedjünk a mintán látható formai jellemzők kialakítására is! A kész jelentést őrizzük meg fájlba nyomtatva is! (*vendéglista*)

A folyamatot a *Létrehozás > Jelentések > Jelentés varázsló* elemre kattintva indíthatjuk el.

A *vendéglista* jelentés egyetlen adattáblából készül.

A vendégek listája betürendben				
vezetéknév	utónév	település	utca	házsám
Bakos				
Gergely	Felsőváros	Rákéta utca	27	
Olivér	Nagyfalu	Rezeda dűlő	39	
Balog				
Lilián	Kisfalu	József utca	17	
Noel	Felsőváros	Verseny utca	57	
Balogh				
Adél	Alsóváros	Pellérd ut	21	
Eszter	Felsőváros	Görgey Artúr utca	4	
Honor	Nagyfalu	Stiglifogodós	32	
Levente	Nagyfalu	Kút utca	3	

A varázslóban megtett lépések közül a fontosabbak láthatók az ábrán. (1) Kiválasztjuk a táblát, és megjelöljük azokat a mezőket, amelyeket felhasználunk. (2) Megadjuk, hogy mely mező vagy mezők szerint csoportosítunk. (3) Beállítjuk a sorba rendezés kulcsait és irányát. Ezeket nagyon könnyen megtehetjük a minta alapján. A folyamat további lépéseinél az elrendezésről, a grafikai és tipográfiai beállításokról döntsünk belátásunk szerint!

A program által előállított végeredmény gyakran elmarad elvárásainktól. Elképzelhető, hogy az egyes adatok távolsága a soron belül jóval nagyobb lesz, más adatok viszont nem is látszanak teljes egészében. A formai beállításokat az *Elrendezési* vagy a *Tervező*

Jelentésfej					
A vendégek listája betűrendben					
Oldalfejléc					
vezetéknév	utónév	település	utca	hádzsám	
vezetéknév fejléc					
Törzs					
	utónév	település	utca	hádzsám	
Oldalláb					
=Now()					
Jelentésláb					

A jelentés részei:

Jelentésfej: A jelentésben egyszer, a legelején jelenik meg, tartalma állandó.

Oldalfejléc: minden oldal tetején olvasható, általában a jelentés oszlopainak azonosítását szolgálja.

Csoportfejléc: minden csoport kezdetén megtalálható, tartalma a csoportot alkotó tulajdonság értéke.

Törzs: A jelentésbe felvett tulajdonságokat tartalmazza – a csoportfejléc adatait kivéve.

Csoportlábléc: Általában a csoporthoz tartozó összegzést, a rekordszámot, a számokat tartalmazó mezők összegét, átlagát, minimumát, maximumát tartalmazza. (Ez az ábrán nem látható, mert ebben a feladatban üres.)

Oldalláb: minden oldal alján olvasható szöveg, jellemzően dátum, időpont, oldalszám szerepel benne.

Jelentésláb: A jelentésben egyszer, a végén olvasható, tartalma gyakran összegzés.

Váltsunk át a Tervező nézetre, és vessük össze az itt látható képet a mintaként adottal!

- Állítsuk be az egyes mezők méretét úgy, hogy a tárolt adatok elférjenek bennük, de ne legyenek túl szélesek! Figyeljünk arra, hogy a fejlécben az oszlopnevek méretét is módosítsuk!
- Változtassuk meg az egyes mezők helyét úgy, hogy ne legyen köztük túl nagy távolság! A pozíció beállítását kövesse az oszlopnevek helye is!
- Írjuk át az oszlopnevek tartalmát a mintának megfelelően! Ha nem áll rendelkezésre minta, legyen tartalmilag kifejező és ékezethelyes!
- Módosítsuk a jelentésfejet a minta szerint! Ha nincs előírva a tartalma, akkor válaszunk rövid, kifejező címet!

33. példa: Jelentés több tábla felhasználásával

Több táblát felhasználva is készülhet jelentés, ha a táblák kapcsolatát az adatbázisban megadtuk.

Készítsünk jelentést az étkezés adatbázis tábláiból a következő oldali ábrán látható minta alapján!

- Jelenítsük meg, hogy melyik napon ki milyen menüt evett!
- Az adatokat csoportosítsuk dátum szerint, a személyeket jelenítsük meg vezetéknév, azon belül utónév szerinti sorrendben!
- Tüntessük fel a menü nevét és árát is! A számértéket állítsuk be nulla tizedesjegy pontosságra, mögötte jelenítsük meg a pénznemet is!
- minden napra adjuk meg az aznapi ebédelők számát és az ebédből származó bevételt! Nézzük, hogy milyen újdonságokat tartalmaz ez a feladat!

nézetben módosíthatjuk. Ha még nem vagyunk rutinosak, az Elrendezési nézetet válasszuk, abban jobban látjuk változtatásainkat hatását. A Tervező nézet – amellyel akár létre is hozhatjuk a jelentést – segít áttekinteni annak szerkezetét, amely az alábbi ábrán látható.

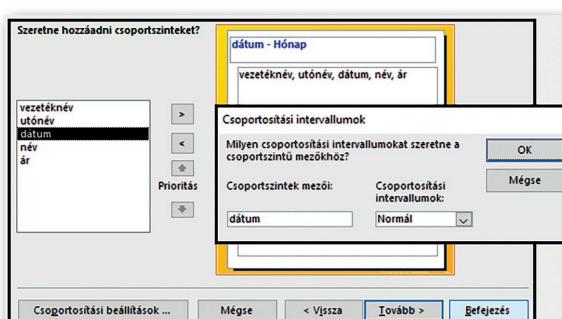
Az (1) lépésekben egymás után több táblát kell felvennünk, és táblánként a megfelelő mezőket választanunk.

A (2), csoportképzést megadó lépés előtt a felhasznált táblákhoz és az adatbázis szerkezetéhez illeszkedő beállítások – nézetek – közül választhatunk. Az ábrán is jól látható a táblák kapcsolata: ha a menü oldaláról szemléljük, akkor egy menűhöz több ebéd tartozik, ezért a menüt választva a program automatikusan megjelöli a csoportosítás alapjának. Ugyanígy történik a vendég választásakor, mivel egy vendéghoz szintén több ebéd tartozhat. Ha az ebédet jelöljük meg, akkor nem kínál fel automatikusan csoportszintet, mert egy ebédhez pontosan egy vendég és pontosan egy menü tartozik. Mivel nekünk *dátum* szerint kell csoportosítanunk, ezért e lehetőségek közül válasszuk az ebédet, majd a következő lépésekben a *dátumot* jelöljük meg a csoportosítás alapjának! Ha dátum típusú a *csoportszint*, az Access alapértelmezésben havi csoportosítást állít be. Ezt a *Csoportosítási beállítások* gombra kattintva céljainknak megfelelően tudjuk módosítani. A napi csoportosításhoz válasszuk a *Normál* beállítási lehetőséget! Szöveg típusú adatnál a teljes tartalom helyett kezdőbetű(k) szerint is csoportosíthatunk.

Vendégek menüválasztása - naponként				
dátum	vezetéknév	utónév	menü	ár
2020.10.01.				
Bakos	Gergely	tészta	1 290 Ft	
Bakos	Olivér	húsimádó	1 410 Ft	
Balog	Lili	dítétás	1 380 Ft	
Balog	Noel	húsimádó	1 410 Ft	
Balogh	Adél	húsimádó	1 410 Ft	
Bevétel				267 200 Ft

► Előzetes csoportbeállítás

► Csoportosítási beállítások

► Összesítési beállítások

A (3), rendezési lépésben mód van arra is, hogy a vezetéknév és utónév szerinti rendezés beállításával együtt az adott csoportra vonatkozóan összesítést készítsünk. Ennél a jelen-tésnél az ár mező összegzését végezzük el.

Tulajdonságlap				
A kijelölés típusa: Beviteli mező				
Formátum	Adat	Esemény	Egyéb	Összes
Név	ár			
Címke neve				
Mező vagy kifejezés	ár			
Formátum		Pénznem		
Tizedesjegyek	0			
Látható	Igen			

Az elkészült jelentést az előző feladatnál látottak alapján módosíthatjuk úgy, hogy a mezők elhelyezése és a fejek beállítása megfeleljen a mintának. *Tervező nézetben* törlhetjük az összesítő sor felesleges elemeit is. Ezek után a jelentés egyedüli hiányossága, hogy az ár mező formailag eltér a mintától.

Tervező nézetben kattintsunk a Törzs részben az ár mezőre, majd jelenítsük meg a Tulajdonságlapját, azután állítsuk be a Formátumot és a Tizedesjegyek számát! Ugyanezt tegyük meg a dátum láblécben az összegző függvényvel!

Ezt a feladatot úgy is megoldhattuk volna, hogy készítünk egy lekérdezést, amely az összes szükséges mező értékét tartalmazza, majd ezt felhasználva hozzuk létre a jelentést.

Ha a teljes adathalmaz megadott mezőinek kell a jelentésben szerepelniük, általában nincs szükségünk arra, hogy lekérdezést készítsünk. Ha nem minden adatot használunk fel, vagy meg kell jelenítenünk számított értéket is, akkor lekérdezéssel készítsük elő a jelentést!

- Készítsük el az első jelentést úgy, hogy csak az alsóvárosiak szerepeljenek!
- Készítsük el a második jelentést úgy, hogy csak október első hét napját vegyük figyelembe!

Feladatok

Készítsük el a következő jelentéseket a javítás adatbázist használva! Ha szükséges, lekérdezéssel készítsük elő a megoldást! A jelentéseket formailag magunk tervezzük meg!

- Jelenítsük meg a felsővárosi lakosok nevét és e-mail-címét nevük kezdőbetűje szerinti csoportosításban! (*f14a*)
- A munkavégzés települése és azon belüli helye szerinti csoportosításban jelenítsük meg a munka típusát és befejezésének dátumát! (*f14b*)
- A munka típusa szerinti csoportosításban jelenítsük meg a munkavégzés helyét, dátumát, a munkaórák számát és az anyagköltséget! Csoportonként jelenjen meg a számértékek átlagal! Állítsuk be a pénznem formátumot az anyagköltségek megjelenítéséhez! (*f14c*)

Adatbevitel, ūrlapok

Az adatbázis-kezelés gyakorlati részének elején létrehoztunk adatbázist, és vittünk be adatokat. Tisztáztuk, hogy nemcsak az rögzít adatokat, akinek ez a munkája, hanem az is, aki egyszerű használója egy ilyen rendszernek. Az adatbevitel során közvetlenül az adattáblába írtunk, de az egyrészt nem biztonságos, másrészt nem különösebben felhasználóbarát, elég csupán az idegen kulcs értékének bejegyzésére gondolnunk. Még kevésbé tarthatjuk megfelelőnek, hogy az egyszerű felhasználó, aki egy webáruházból rendel, ugyanilyen adattáblákat töltson ki.

Azt a jól átlátható, könnyen kezelhető felületet, amelynek segítségével adatokat vihetünk be, vagy adatokat kérdezhetünk le, **űrlapnak** nevezzük.

Az ūrlapok készítését nem tekintjük mindenki számára szükséges tudásnak, használatukat viszont igen, ezért érdemes megismerni, mi van egy működő ūrlap háttérében. Példáink a javítás adatbázishoz készültek.

34. példa: Ūrlap generálása egy táblához

Készítsünk ūrlapot az ügyfél táblához!

Az ūrlapkészítés legegyszerűbb módja, hogy kiválasztjuk a megfelelő táblát, és rákattintunk a Létrehozás > Ūrlapok > Ūrlap elemre. Ekkor az Access automatikusan generál egy ūrlapot, amelynek segítségével végiglépdelhetünk a tábla rekordjain, módosíthatjuk az aktuális rekordot, vagy éppen újat vehetünk fel. Mivel a *munka* táblában idegen kulcsként szerepel az ügyfél azonosítója, ezért segédűrlapként mindig megjelenik a *munka* tábla aktuális ügyfélhez tartozó része is.

id	típusid	bejelentés	befejezés	fizetés	munkaidő	anyagár
242	6	2018.02.07.	2018.02.13.	2018.02.18.	3	9200
279	4	2018.04.04.	2018.04.06.	2018.04.09.	2	800
393	1	2018.10.08.	2018.10.10.	2018.10.10.	1	6500
739	5	2020.02.08.	2020.02.09.	2020.02.10.	1	6600
860	5	2020.07.15.	2020.07.22.	2020.07.23.	2	6300
937	4	2020.11.15.	2020.11.17.	2020.11.17.	2	0
1076	5	2021.05.27.	2021.06.01.	2021.06.01.	2	4500

A kép alsó széléről leolvasható, hogy az *ügyfél* tábla első adatsorát látjuk a 202 rekordból. A táblázatos segédűrlap mutatja, hogy Papp Noé milyen munkákat végeztetett el. A munkának sajnos csak a típusazonosítója és nem a típusa szerepel, ezért nehezen használható. Az automatikusan generált ūrlapoknál ilyen gyakran előfordul.

Nagyon fontos, hogy az adatbázisba ne kerüljön be hibás érték. Ezt természetesen nem lehet teljes mértékben megakadályozni, de elvárha-

tó, hogy az ūrlap segítse a pontos adatrögzítést. Ennek első lépcsőfoka, hogy figyelmeztessen a nyilvánvalónan érvénytelen értékekre. Az ügyfél adatainál például az irányítószámnak 4 karakterből kell állnia. A képen látható *beviteli maszk*, az érvényességi szabály és az érvényesítési

Formátum	Adat	Esemény	Egyéb	Összes
Mező vagy kifejezés	irszám	Szövegformátum	Egyzetű szöveg	
Beviteli maszk	0000;			
Alapértelmezett érték				
Érvényességi szabály	>="1111" And <="9999"			
Érvényesítési szöveg	Hibás irányítószám			